

KONDA

**YOKSULLUK NAFAKASI
DOSYASI**

Mart 2020

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	3
2. NAFKA HAKKI	5
2.1 Nafaka Hakkı Nedir? Yoksulluk Nafakası Nedir?	5
2.2 Türk Medeni Kanunu'na Göre Nafaka	6
2.3 Yoksulluk Nafkasına Dair Tartışmalar	9
3. VERİLERLE EVLİLİK, BOŞANMA VE NAFKA	10
3.1 Türkiye'de Kadın ve Erkek	10
3.2 TÜİK Verilerinde Evlilik ve Boşanma	11
3.3 KONDA Bulgularıyla Toplumun Boşanma ve Nafakaya Bakışı	14
4. BOŞANMA DAVALARI VE NAFKA HAKKINA DAİR İNCELEMELER	19
4.1 Kadın Dayanışma Vakfı Yoksulluk Nafakası İncelemesi	19
4.2 İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosu'nda Bulunan Bir Kısım Boşanma Kararına Dair Rapor	25
4.3 Gaziosmanpaşa Adli Yardım Bürosu'na Yapılan Başvuruların İncelemesi	26
5. DERİNLEMESİNE GÖRÜŞMELER	27
5.1 Kadınlarla Görüşmeye Çalışma Süreci	27
5.2 Görüşme Yapılan Kadınların Demografik Bilgileri	28
5.3 Kadınların Hikâyeleri	29
6. DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME SORU FORMU	51

1. GİRİŞ

Yoksulluk nafakasını farklı açılardan ele alan bu dosya KONDA Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. tarafından 198 bileşenden oluşan Nafaka Hakkı Kadın Platformu için hazırlanmıştır.

Dosyada **2. Nafaka Hakkı** bölümünde genel olarak nafaka hakkını, kanunu ve güncel tartışmaları ele alıyoruz. İlk olarak nafaka hakkının ne olduğunu ve iştirak ve yoksulluk nafakası arasındaki farklar gibi temel tanımları ortaya koyuyor, ardından kolay bir kaynak olması için Türk Medeni Kanunu'ndaki nafakaya dair maddelere yer veriyoruz. Daha sonra yoksulluk nafakasının neden gündemde olduğuna, siyaset zemininde nafakaya dair kanunlarda düzenleme yapılmasına dair demeçlere ve kanun tasarisına dair duruma ilişkin kısaca bilgi veriyoruz.

Bir sonraki bölüm olan **3. Verilerle Evlilik, Boşanma ve Nafaka** bölümünde ilk olarak kısaca Türkiye'de kadınlarla erkeklerin demografik farklılıklarına değindikten sonra, Türkiye İstatistik Kurumu'nun ülke genelindeki evlilik ve boşanma sayılarına yer vermek suretiyle nafaka konusunu genel bir çerçeveye oturabilmeyi hedefliyoruz. Ardından bu bölümün üçüncü kısmında toplumun boşanma ve nafaka konularına bakışına yer veriyoruz. Bu kısmın bulguları KONDA'nın Ocak 2020'de ülke genelinde yaptığı saha araştırmasına dayanıyor.

KONDA'nın ülke genelinde 15 yaş üstü 3594 kişiyle yüzyüze yaptığı araştırmaya göre, öncelikle toplumun dörtte üçü eşlerin anlaşamama durumunda boşanmalarını normal buluyor. Boşanma sonrasında iştirak nafakasını da, yoksulluk nafakasını da yine toplumun çok büyük kesimi destekliyor ve her 10 kişinin 7'si ikisini birden destekliyor. Demografik özellikler üzerinden incelediğinde toplumun tüm kesimlerinin benzer düşündüğü, medeni durumları ne olursa olsun kadınların boşanmayı da, iki türlü nafakayı da erkeklerden daha fazla desteklediği ortaya çıkıyor. Nafaka fikrine en fazla karşı çıkan boşanmış erkekler ortalamada iştirak nafakasını destekliyor ve yoksulluk nafakası konusunda çekimserler denebilir.

Okumakta olduğunuz bu dosya elbette ki nafaka konusunda şimdiye dek yapılmış olan tek çalışma değil. Konu gerek hukukçuları, gerek kadın haklarını savunanları yakından ilgilendiriyor. Dosyanın **4. Boşanma Davaları ve Nafaka Hakkına Dair İncelemeler** isimli dördüncü bölümünde Kadın Dayanışma Vakfı'nın 140 dava dosyasına dayanan yoksulluk nafakası incelemesini, iki avukatın Beyoğlu Adli Yardım Birimi'nde bulunan bir kısım boşanma kararına dair hazırladığı ve yayınlanmamış olan bir raporunu ve başka iki avukatın Gaziosmanpaşa Adli Yardım Bürosu'na yapılan başvurular üzerine yaptıkları incelemeyi özetliyor. Bu özetler boşanma ve nafaka davalarında davanın türleri ve nitelikleri, davacı ve davalının özellikleri, nafaka kararları, çocukların velayeti, gelir ve eğitimin etkisi, evlilik sırasında şiddet gibi farklı etkenleri ortaya koyuyor.

Kadın Dayanışma Vakfı'nın gönüllü avukatlarından oluşan bir çalışma grubunun hazırladığı Yoksulluk Nafakası İncelemesi raporunda 25 yıla yayılan, 11 ilde Aile/Asliye Hukuk Mahkemelerince görülmüş 140 dosya incelenerek yoksulluk nafakası konusunda güncel verilere ulaşılmaya çalışılmış.

Rapor ilk olarak nafaka ve boşanma dosyaları içiçe olduğundan dolayı kamuoyunun bu iki konuyu birbirinden ayırmakta zorlandığını ortaya koyuyor. Sayısal bulguları özetleyecek ve ortaya çıkan resmi genel hatlarıyla çizecek olursak, boşanmaların çoğunluğunda cinsiyete dayalı şiddet epeyce yaygın ve davaları büyük çoğunlukla kadınlar açıyor. Velayet çoğunlukla kadına veriliyor ama iştirak nafakalarının ancak yüzde 70'i kabul ediliyor. Erkeklerin yarısı bu nafakaları ödemiyor. Yoksulluk nafakası taleplerinin ise ancak yarısı mahkemelerce kabul görüyor. Halbuki kadınlar eğitim ve çalışma açılarından toplumsal konum olarak erkeklerin gerisinde. Yüzde 45'inin herhangi bir geliri yok. Mahkemeler nafaka yükümlülerinin, yani boşanan erkeklerin sosyo-ekonomik durumunu sadece polis tutanaklarına dayanarak, denetlemeksizin belirliyor. Nafaka meblağlarının sadece yüzde 2'si 2000 TL'nin üstünde. Enflasyonun ve kadınların şiddetten bir an önce kurtulmak istemelerinin de etkisiyle, sonuçta nafaka olarak bahsedilen meblağlar çoğunlukla aylık 500 TL'nin altında.

Dosyadaki son bölüm, **5. Derinlemesine Görüşmeler** ise adları İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi tarafından verilen 20 kadınla – ki bu kadınlar boşanma davaları sürecinde adli yardımdan destek almışlardır- derinlemesine görüşme yapma sürecini anlatıyor ve 6'sıyla yapılan görüşmelerde ortak olarak görülen ana konuları, doğrudan alıntılarla birlikte, ortaya koyuyor. Özellikle bu bölüm nafaka konusunu kamuoyunda tartışıldığı zeminden alarak, kadınların mağduriyetlerini odağa koyacak şekilde tartışılmasına katkıda bulunmayı amaçlıyor.

Bu dosyayı Nafaka Hakkı Kadın Platformu'nun talebinden yola çıkarak hazırladık. Platformun üyesi olan kadın avukatlar, bir yandan gönüllü olarak baktıkları yoksulluk nafakası davalarında kadınların mağduriyetlerine tanık oldukları, diğer yandan nafaka hakkına dair yasa tasarısından ve nafaka konusunun kamuoyunda tartışıldığı zeminden rahatsızlık duydukları için davalarına baktıkları kadınların seslerini duyulur hale getirmek istiyorlardı. Adli yardıma başvurmuş, davaları devam eden veya tamamlanmış olan ve olası bir görüşme için telefon numarasını vermeyi kabul eden bu 20 kadının veya yakınının adları ve telefon numaralarının olduğu bir listeyi KONDA'yla paylaştılar. Başlangıçta amacımız bu kadınlarla derinlemesine görüşmeler yaparak niteliksel bir rapor hazırlamaktı. Ancak, bu 20 kadınla derinlemesine görüşme yapmanın, farklı nedenlerden dolayı tahminimizden çok daha zor olduğunu gördük. **5.1 Kadınlarla Görüşmeye Çalışma Süreci** bölümünde, görüşmeleri yapan Adalet Çavdar'ın kaleminden de okuyabileceğiniz gibi, bu kadınların bazılarıyla gündelik yaşamları, çalışma hayatları ve ailelerine karşı sorumluluklarından dolayı, bazılarıyla ise korktukları ve görüşmenin dava sürecini olumsuz etkileyeceği endişesi taşıdıkları için görüşme yapmak mümkün olmadı. Görüşülebilecek kadınların havuzunu genişleterek daha uzun bir süre içinde 20 görüşmeyi bir şekilde tamamlayabilirdik. Ancak bunun yerine yoksulluk nafakasını farklı vehçeleriyle ele alıp, nafaka konusunda farkındalık yaratmamıza yardımcı olacak kapsamlı bir dosya hazırlama yoluna gittik.

2. NAFKA HAKKI

2.1 Nafaka Hakkı Nedir? Yoksulluk Nafakası Nedir?

Nafaka kelimesinin kökeni Arapça'dan geliyor. Gider, harcama, bedel anlamına gelen kelime, İslam hukukunda eşin geçimi için harcanan tutar anlamını taşıyor. Bir kavram olarak hayatımızda oldukça büyük yer kaplayan aileyi oluşturan bireylerin boşanması durumunda ekonomik olarak zorluk çekecek eşe diğer eşin mali açıdan destek olması. Kanunun öngördüğü tutar ve koşulda kişisel bir hak ve herhangi bir koşulda devredilemez.

Nafaka; tedbir, yoksulluk, iştirak ve yardım nafakası olmak üzere dörde ayrılır. Boşanma davası devam ederken ya da davanın sona ermesiyle ekonomik zorluğa düşecek olan tarafa, diğer tarafın kendisi ve velayeti altındaki çocukların geçimlerini sürdürebilmeleri adına verilen/talep edilen maddi destektir.

Boşanma davasının açıldığı günden başlayarak dava süresince eş ve çocuğa ödenmesi gereken nafakaya TEDBİR nafakası, boşanma davasının bitip kesinleşmesinden sonra eş için ödenen nafakaya YOKSULLUK, çocuk için ödenen nafakaya da İŞTİRAK nafakası denir.

1988 yılına kadar Türk Medeni Kanunu'nda bir yıl süre ile verilen Yoksulluk Nafakası, 1988 yılı sonrasında süresiz olarak istenebilir hâle gelmiştir. Mevcut Medeni Kanun ile nafaka bağlanan kişinin evlenmesi, taraflardan birinin vefatı ya da nafaka bağlanan kişinin haysiyetsiz bir hayat sürmesi halinde ortadan kalkıyor ve devredilemiyor. Taraflardan birinin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşmesi ve daha ağır kusurlu olmaması göz önünde bulunduruluyor. Nafaka bağlanan kişinin gelirinin asgari ücret olması nafaka almasına ya da nafaka ödeyen kişinin gelirinin asgari ücret olması nafaka ödemesine engel değil.

2.2 Türk Medeni Kanunu'na Göre Nafaka

Türk Medeni Kanunu'nda yer alan nafaka ile ilgili maddeleri¹ aşağıda sıralanmıştır.

Geçici önlemler

Madde 169- Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re'sen alır.

Bu, "tedbir nafakası"dır

Boşanmada tazminat ve nafaka

I. Maddî ve manevî tazminat

Madde 174- Mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu taraf, kusurlu taraftan uygun bir maddî tazminat isteyebilir. Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevî tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir.

II. Yoksulluk Nafakası

Madde 175- Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.

Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.

III. Tazminat ve nafakanın ödenme biçimi

Madde 176- Maddî tazminat ve yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir. Manevî tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilemez. İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü hâlinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır. Tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir. Hâkim, istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.

IV. Yetki

Madde 177- Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir.

Çocuklar bakımından ana ve babanın hakları

I. Hâkimin takdir yetkisi

Madde 182 - Mahkeme boşanma veya ayrılığa karar verirken, olanak buldukça ana ve babayı dinledikten ve çocuk vesayet altında ise vasinin ve vesayet makamının düşüncesini aldıktan sonra, ana ve babanın haklarını ve çocuk ile olan kişisel ilişkilerini düzenler. Velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlâk bakımından yararları esas tutulur. Bu eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır. Hâkim, istem hâlinde irat biçiminde ödenmesine karar verilen bu giderlerin gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.

¹ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf> (Link en son 22 Aralık 2019 tarihinde açılmıştır.)

Çocukların bakım ve eğitim giderlerini karşılama

I. Kapsamı

Madde 327- Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler ana ve baba tarafından karşılanır. Ana ve baba, yoksul oldukları veya çocuğun özel durumu olağanüstü harcamalar yapılmasını gerektirdiği takdirde ya da olağan dışı herhangi bir sebebin varlığı hâlinde, hâkimin izniyle çocuğun mallarından onun bakım ve eğitimine yetecek belli bir miktar sarfedebilirler.

II. Süresi

Madde 328- Ana ve babanın bakım borcu, çocuğun ergin olmasına kadar devam eder. Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler.

III. Dava hakkı

Madde 329- Küçüğe fiilen bakan ana veya baba, diğerine karşı çocuk adına nafaka davası açabilir. Ayırt etme gücüne sahip olmayan küçük için gereken hâllerde nafaka davası, atanacak kayyım veya vasi tarafından da açılabilir. Ayırt etme gücüne sahip olan küçük de nafaka davası açabilir.

IV. Nafaka miktarının takdiri

Madde 330- Nafaka miktarı, çocuğun ihtiyaçları ile ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri dikkate alınarak belirlenir. Nafaka miktarının belirlenmesinde çocuğun gelirleri de göz önünde bulundurulur. Nafaka her ay peşin olarak ödenir. Hâkim istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.

V. Durumun değişmesi

Madde 331- Durumun değişmesi hâlinde hâkim, istem üzerine nafaka miktarını yeniden belirler veya nafakayı kaldırır.

Geçici önlemler

I. Genel olarak

Madde 332- Nafaka davası açılınca hâkim, davacının istemi üzerine dava süresince gerekli olan önlemleri alır. Soybağı tespit edilirse, davalının, uygun nafaka miktarını depo etmesine veya geçici olarak ödemesine karar verilebilir.

II. Babalığın tespitinden önce

Madde 333- Babalık davası ile birlikte nafaka istenir ve hâkim, babalık olasılığını kuvvetli bulursa, hükümden önce çocuğun ihtiyaçları için uygun bir nafakaya karar verebilir.

Güvence verilmesi

Madde 334- Ana ve baba nafaka yükümlülüklerini sürekli olarak ve ısrarla yerine getirmezlerse ya da kaçma hazırlığı içinde buldukları, mallarını gelişigüzel harcadıkları veya heba ettikleri kabul edilebilirse hâkim, gelecekteki nafaka yükümlülüklerine ilişkin olarak uygun bir güvencenin sağlanmasına veya gerektiğinde diğer önlemlerin alınmasına karar verebilir.

A. Nafaka yükümlüleri

Madde 364- Herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür. Kardeşlerin nafaka yükümlülükleri, refah içinde bulunmalarına bağlıdır. Eş ile ana ve babanın bakım borçlarına ilişkin hükümler saklıdır.

B. Dava hakkı

Madde 365- Nafaka davası, mirasçılıktaki sıra göz önünde tutularak açılır. Dava, davacının geçinmesi için gerekli ve karşı tarafın malî gücüne uygun bir yardım isteminden ibarettir. Nafakanın, yükümlülerin bir veya birkaçından istenmesi hakkaniyete aykırıysa hâkim, onların nafaka yükümlülüğünü azaltabilir veya kaldırabilir. Dava, nafaka alacaklısına bakmakta olan resmî veya kamuya yararlı kurumlar tarafından da açılabilir. Hâkim, istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir. Yetkili mahkeme, taraflardan birinin yerleşim yeri mahkemesidir.

C. Korunmaya muhtaç kişiler

Madde 366- Korunmaya muhtaç kişilerin bakımı, bununla yükümlü kurumlar tarafından sağlanır. Bu kurumlar, yaptıkları masrafları nafaka yükümlüsü hısımlardan isteyebilirler.

2.3 Yoksulluk Nafakasına Dair Tartışmalar

Uzun bir süredir yoksulluk nafakası ile ilgili sınırlandırma girişimleri dile getiriliyor. Resmi olarak ilk kez en üst düzeyde 2016'da Mecliste kurulan, kısaca Boşanma Komisyonu olarak bilinen, Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi amacıyla kurulan Meclis Araştırma Komisyonu'nda yer aldı. Bu mesele Komisyon sırasında ve sonrasında çıkan raporda² ilk olarak gündeme getirilmiştir. Komisyon asıl olarak nafakanın sınırlandırılmasını isteyenleri dinleyerek konuyu rapora dahil etmiştir. Ekim 2018 tarihinde Adalet Bakanlığı ve Aile Bakanlığı tarafından düzenlenen Nafaka Çalıştay'ında Adalet Bakanı "Süresiz nafaka yükümlülüğünün mağduriyet oluşturduğunu" ifade etmiştir. Bu çalıştaydan sonra konu günümüze kadar sürekli ve yoğun biçimde gündemde tutulmuştur.

Mayıs 2019'da Adalet Bakanı Abdülhamit Gül'ün "Süresiz nafaka adil değil, hakkaniyet ve adalet ölçüsü içerisinde düzenlenmesi gerekir." demesi nafaka tartışmalarını yeniden gündeme taşımıştı.³ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Zehra Zümrüt Selçuk, yine Mayıs 2019 tarihinde MHP'nin "Nafakada beş yıllık sınır" önerisine "Nafakaya beş yıllık sınır getirilmesi kadını mağdur eder. Sistemin kimseyi mağdur etmemesi gerekiyor. Kimseyi mağdur etmeyen bir sistem arayışındayız. Bu hassasiyetle yürüttüğümüz çalışma tamamlandıktan sonra teklif olarak TBMM'ye sunulacak." diyerek öneriye karşı çıkmıştı.⁴ Bu tartışmalar sırasında özellikle sosyal medyada boşanan erkeklerin nafaka mağduriyetlerini dile getirmesi tartışmaların sıcak kalmasına sebep oldu. Yoksulluk nafakası örneklerinde özellikle gelir düzeyi yüksek olan kişilerin ödedikleri nafakaların örnek olarak verilmesi ise asıl meselenin üstünün kapatılmasına neden oldu.

Cumhurbaşkanlığı İlk Yüz Günlük İcraat Programı içerisinde "süresiz nafaka" yasasının düzenleneceği ve bu mağduriyetin giderileceği açıklanmıştı. Lakin bu düzenleme gelmedi. Aralık 2019'da Cumhurbaşkanı tarafından Yargı Reformu'nun ikinci paketi içerisinde süresiz nafakanın olduğu duyuruldu.

Yoksulluk nafakasına süre sınırının getirilmesi ve ödenmeyen nafakalar için hapis cezasının kaldırılması tartışmaların temelini oluşturuyor.

² <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/bitstream/handle/11543/3122/ss399%5b1%5d.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim 27 Şubat 2020)

³ <https://www.cnnturk.com/turkiye/son-dakika-bakan-gulden-suresiz-nafaka-aciklamasi> (Erişim 27 Şubat 2020)

⁴ <https://www.ntv.com.tr/turkiye/bakan-selcuk-mhpnin-nafaka-teklifini-degerlendirdi,soK2JYswZE2-MdNFTVxM7Q> (Erişim 27 Şubat 2020)

<https://www.dailymotion.com/video/x746rav> (Erişim 27 Şubat 2020)

3. VERİLERLE EVLİLİK, BOŞANMA VE NAFKA

3.1 Türkiye’de Kadın ve Erkek

TÜİK verilerine göre Türkiye’de 2018 yılında göre erkek nüfusu 41.139.980 kişi, kadın nüfusu 40.863.902 kişi.

Türkiye’de 2017 yılında, 25 ve daha yukarı yaşta olan ve en az bir eğitim düzeyini tamamlayanların toplam nüfus içindeki oranı %89,5 iken, bu oran erkeklerde %95,5, kadınlarda ise %83,6.

Hane halkı işgücü araştırması sonuçlarına göre; 2017 yılında, Türkiye’de 15 ve daha yukarı yaştaki istihdam edilenlerin oranı %47,1 olup, bu oran erkeklerde %65,6, kadınlarda ise %28,9.

Eğitim durumuna göre işgücüne katılım oranı incelendiğinde; kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne daha fazla katıldıkları görülüyor. Okuryazar olmayan kadınların işgücüne katılım oranı %15,9, lise altı eğitilmiş kadınların işgücüne katılım oranı %27,7, lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %34,3, mesleki veya teknik lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %42,6, yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %72,7.

İş ve aile yaşamının uyumu 2018 araştırması sonuçlarına göre; istihdamda olan 18-64 yaş grubundaki bireylerin %46,9’unun çocuk veya akrabaya bakım sorumluluğu bulunurken bu oran erkeklerde %48,1, kadınlarda ise %44,2. Diğer taraftan, işgücüne dahil olmayanların %38,7’sinin bakım sorumluluğu bulunurken, erkeklerde bu oran %14,8, kadınlarda ise %45,9.

Türkiye, Dünya Ekonomik Forumu 2018 Küresel Cinsiyet Eşitliği Uçurumu Endeksi’ne göre 149 ülke arasında 130. sırada yer alıyor.⁵

⁵ <https://www.weforum.org/reports/the-global-gender-gap-report-2018> (Erişim 27 Şubat 2020)

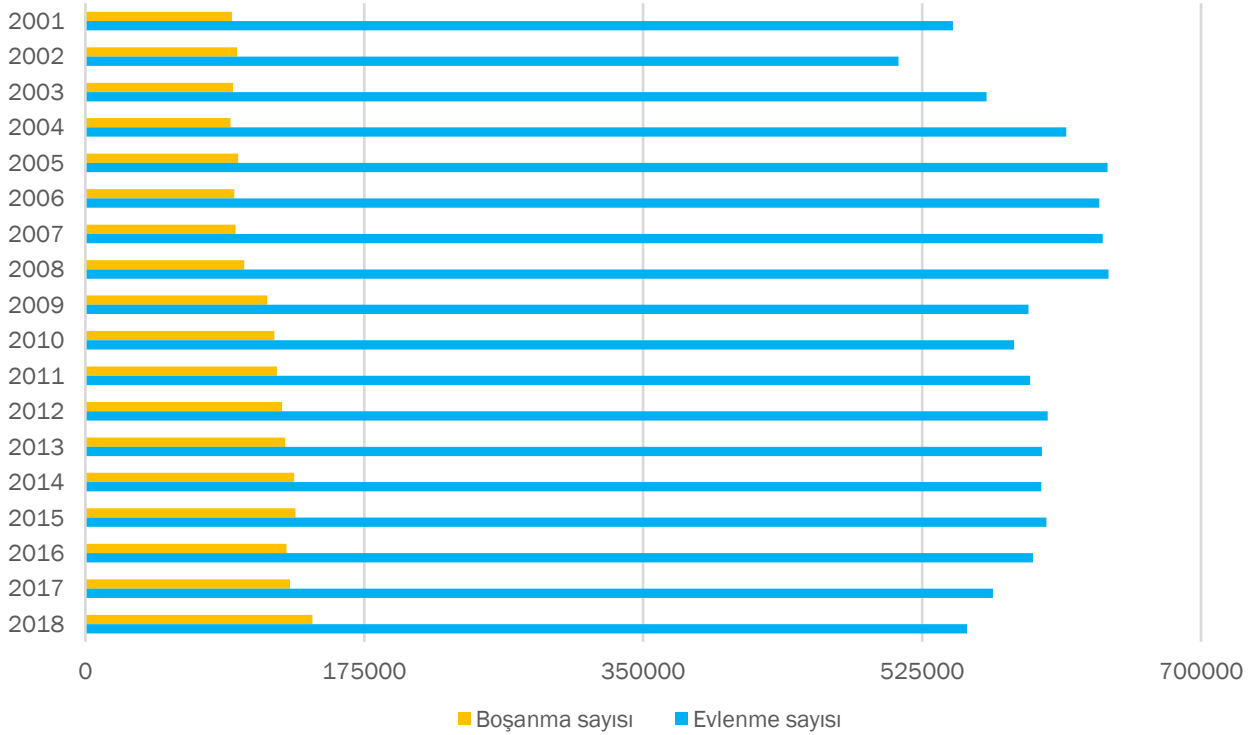
3.2 TÜİK Verilerinde Evlilik ve Boşanma

Türkiye’de boşanmayı genel bir çerçeveye oturtmak için Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) ilk olarak evliliğe dair verilerine kısaca göz atmakta fayda var. Aşağıdaki tablo 2018’deki evlilikler hakkında sayısal veriler sağlıyor.

TÜİK verilerinde göre 2018 yılında evlilik	
Evlilik sayısı	553.202
Erkeklerin ortalama evlenme yaşı	27,8
Kadınların ortalama evlenme yaşı	24,8
Yabancı gelin sayısı	22.743
Yabancı damat sayısı	4.119

Aşağıdaki grafikte de gösterildiği gibi, yıllar içinde nüfusun artmasına rağmen evlilik sayılarının artmadığı, yaklaşık olarak 600 bin mertebesinde kaldığı, hatta son 4 yılda azaldığı görülüyor. Halbuki boşanmalar gözle görülür biçimde artıyor. 2001 yılında 90 bin mertebesine boşanma olurken, 2018 yılında bu sayı 150 bin mertebesine çıkmış durumda. 2001’den 2018’e olan 17 yıllık sürede yaklaşık 2 milyon boşanma olmuş. Dolayısıyla her boşanmada iki taraf olduğu düşünüldüğünde boşanma konusunun ülkede yaklaşık olarak 4 milyon kişiyi veya daha doğru bir ifadeyle 4 milyon aileyi ilgilendirdiğini söyleyebiliriz.

Türkiye'de evlenme ve boşanma sayıları

Evlenme sayısı, kaba evlenme hızı, boşanma sayısı ve kaba boşanma hızı				
Yıl	Evlenme sayısı	Kaba evlenme hızı (‰) ⁶	Boşanma sayısı	Kaba boşanma hızı (‰) ⁷
2001	544.322	8,35	91.994	1,41
2002	510.155	7,73	95.323	1,44
2003	565.468	8,47	92.637	1,39
2004	615.357	9,10	91.022	1,35
2005	641.241	9,37	95.895	1,40
2006	636.121	9,18	93.489	1,35
2007	638.311	9,10	94.219	1,34
2008	641.973	9,04	99.663	1,40
2009	591.742	8,21	114.162	1,58
2010	582.715	7,97	118.568	1,62
2011	592.775	7,99	120.117	1,62
2012	603.751	8,03	123.325	1,64
2013	600.138	7,88	125.305	1,65
2014	599.704	7,77	130.913	1,70
2015	602.982	7,71	131.830	1,69
2016	594.493	7,50	126.164	1,59
2017	569.459	7,09	128.411	1,60
2018	553.202	6,80	142.448	1,75

Kaynak: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü

⁶ Her 1000 kişilik nüfusa denk gelen evlenme sayısıdır.

⁷ Her 1000 kişilik nüfusa denk gelen boşanma sayısıdır.

Aşağıdaki grafik / tablo, 2017’de ve 2018’de boşanmayla sonuçlanan evliliklerin kaç yıl sürdüğünü gösteriyor. Evliliklerin üçte birinden fazlasının ilk 5 yılda bittiği, büyük çoğunluğunun 1 ila 15 yıl sürdüğü anlaşılıyor. Evlilik süresi, nafakayı sınırlandırma tartışmalarının bu süreye bağlı olarak gündeme geldiği için önemli ve evli kalınan yıl sayısı kadar nafaka hükmedilmesi tartışmaları yapılıyor.

Evlilik süreleri	2017		2018	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1 yıldan az	4074	3,2	4205	3,0
1 - 5 yıl	45647	35,5	49307	34,6
6 -10 yıl	26599	20,7	29099	20,4
11 - 15 yıl	18485	14,4	21378	15,0
16 - 20 yıl	14229	11,1	15910	11,2
21 - 25 yıl	9131	7,1	10602	7,4
26+ yıl	10107	7,9	11778	8,3
Bilinmeyen	139	0,1	169	0,1
Toplam	128411	100	142448	100

3.3KONDA Bulgularıyla Toplumun Boşanma ve Nafakaya Bakışı

KONDA olarak Ocak 2020'nin ilk haftasonunda ülke genelinde yaptığımız saha araştırmasında boşanma ve nafaka konusuna dair üç soru ekledik ve toplum genelinin bu konulara bakışını ölçtük. Her ne kadar nafakaya dair kanunlar nafaka veren ve alan tarafların cinsiyetlerini belirtmese de ve iki türlü işleyebilse de, biz sorularımızın saha sırasında anlaşılabilir olması açısından nafaka veren tarafın erkek/baba, alan tarafın da kadın/anne olduğunu varsaydık.

Araştırma kapsamında, ülke genelinde 29 ilde 15 yaş ve üzeri 3594 kişiyle hanelerinde yüzyüze görüşüldü. Yarısı kadın, yarısı erkek olan bu kişilerin yüzde 67'si, yani her üç kişinin biri evli, yüzde 24'ü bekar, yüzde 4,8'i dul, yüzde 1,8'i boşanmış ve yine yüzde 1,8 sözlü veya nişanlıydı. Görüştüğümüz bu kişilerin yüzde 67'sinin en az bir çocuğu ve yüzde 41'inin halen 18 yaşının altında olan çocuğu veya çocukları bulunuyor.

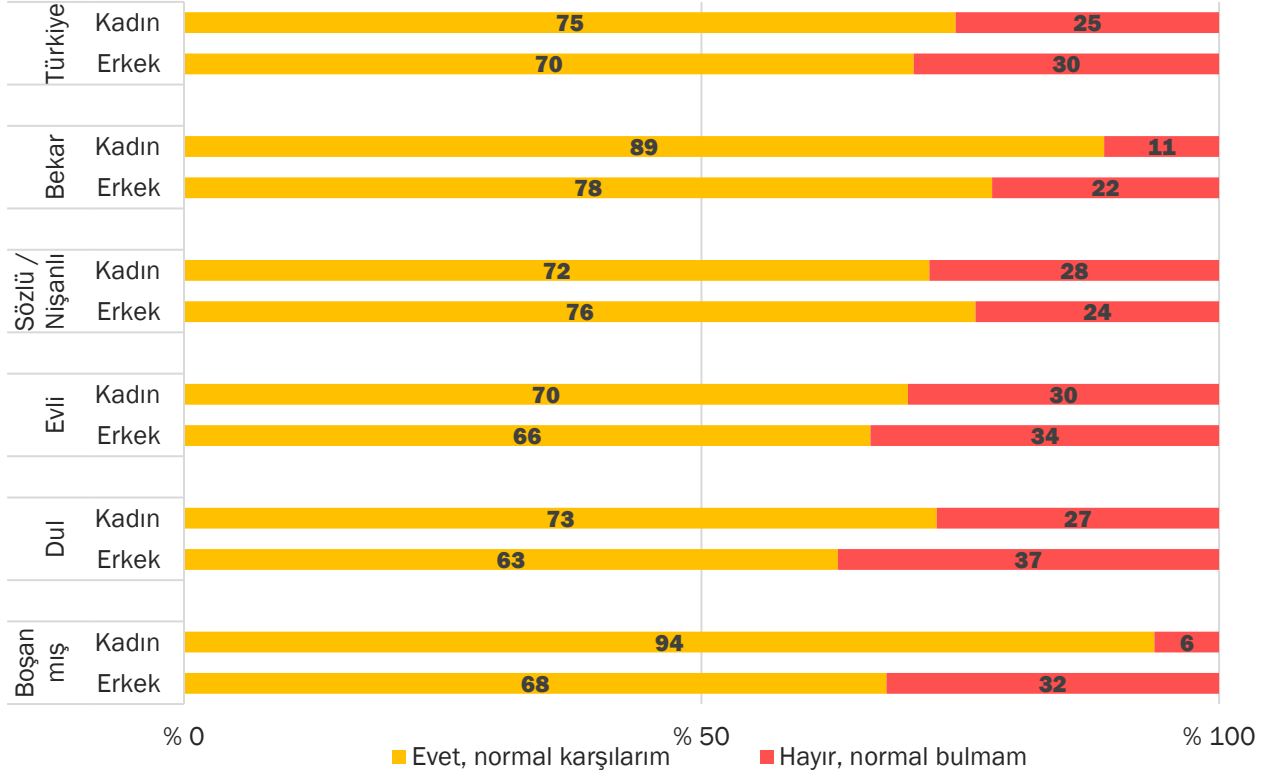
Toplumun yüzde 72'si, yani her 4 kişinin 3'ü eşlerin anlaşamaması durumunda boşanmayı normal karşıladığını belirtiyor.

Kızınız/oğlunuz/kendiniz için, aile içinde eşler anlaşamıyorsa boşanmak en iyisidir der ve boşanmayı/boşanmasını normal karşılar mısınız?	Yüzde
Evet, normal karşılarım	72,3
Hayır, normal bulmam	27,7
Toplam	100,0

Kadınların yüzde 74'ü boşanmayı normal karşılarırken bu oranın erkeklerde yüzde 70'e düştüğünü görüyoruz. Yaş arttıkça boşanmaya karşı negatif hislerin arttığını söyleyebiliriz. 18-32 yaş arasındaki kişilerin yüzde 76'sı boşanmayı normal karşılarırken, 33-48 yaş aralığında bu oran yüzde 72'ye, 49 yaş ve üzerinde ise yüzde 69'a düşüyor. Eğitim seviyesi arttıkça boşanmayı normal karşılamamanın arttığını görüyoruz. Lise altı eğitilmiş olanların yüzde 65'i boşanmayı normal karşılarırken, bu oran lise mezunlarında yüzde 78'e, üniversite mezunlarında ise yüzde 84'e yükseliyor.

Eşler anlaşamıyorsa boşanmak en iyisidir der ve boşanmayı normal karşılar mısınız?

Medeni durumu cinsiyete göre ayırıp incelediğimizde her grupta, yani medeni durumu ne olursa olsun kadınların boşanmayı erkeklere göre daha normal karşıladığını görüyoruz. Boşanmış kadınların yüzde 94'ü bu durumu normal karşılayacağını ifade ederken, boşanmış erkeklerde bu oran yüzde 68.

Boşandıktan sonra ortaya çıkan iki türlü nafaka konusunu, yani iştirak nafakası ve yoksulluk nafakasını ayrı ayrı ele aldık. İştirak nafakasına dair okuduğumuz “Boşandıktan sonra çocuk yetişkin olana kadar babanın nafaka ödemesi yasalarla güvence altına alınmalıdır” ifadesine toplumun yüzde 82’si katıldı ve iştirak nafakasını destekledi. Yoksulluk nafakasına destek de oldukça yüksek çıktı: Yüzde 76 “Boşanmada maddi imkanı olmayan kadına, ihtiyaç duyduğu sürece boşandığı kocası nafaka ödemelidir” ifadesine katıldığını veya kesinlikle katıldığını belirtti.

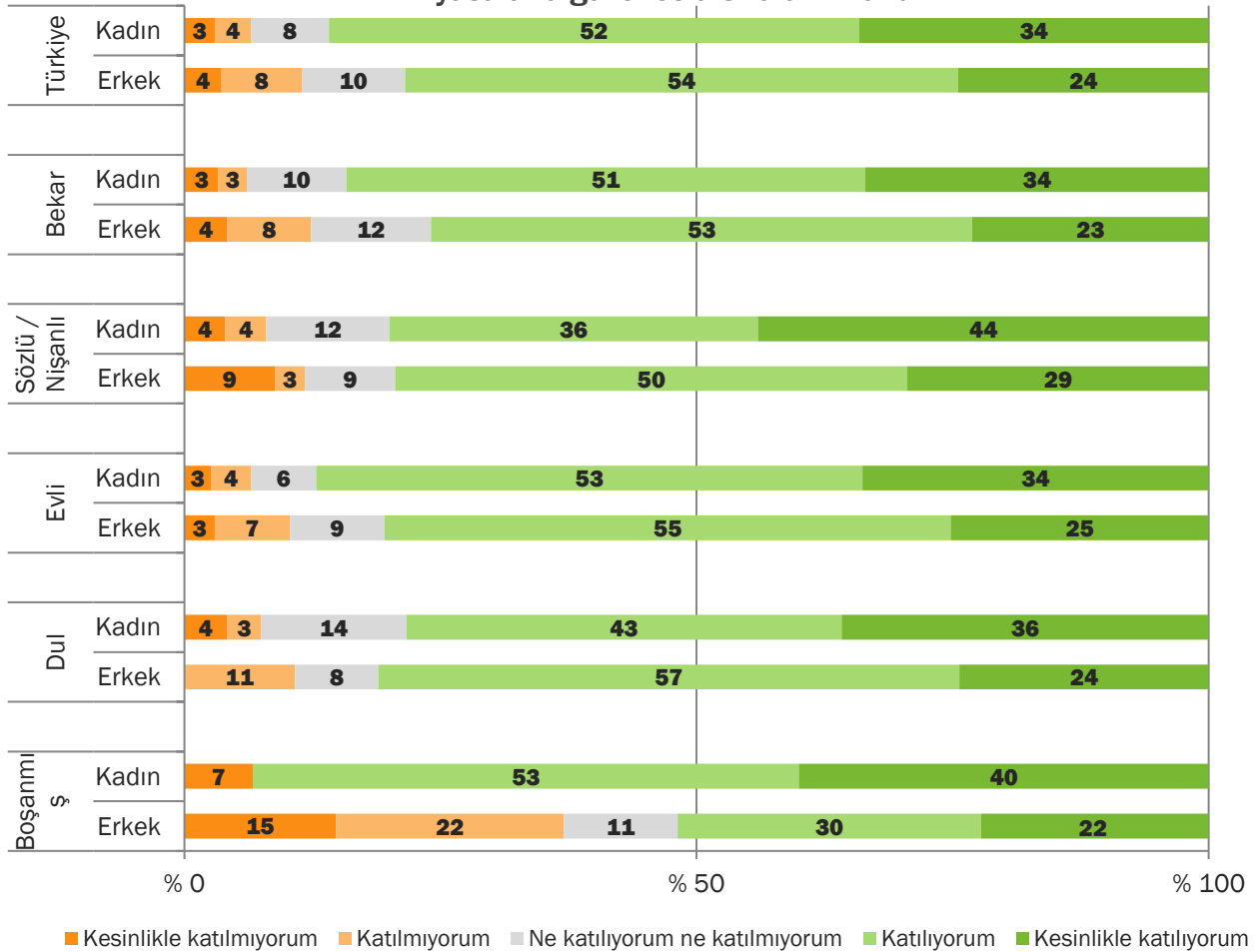
Boşandıktan sonra çocuk yetişkin olana kadar babanın nafaka ödemesi yasalarla güvence altına alınmalıdır.	Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	3,3
Katılmıyorum	5,7
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	9,0
Katılıyorum	52,9
Kesinlikle katılıyorum	29,1
Toplam	100,0

Boşanmada maddi imkanı olmayan kadına, ihtiyaç duyduğu sürece boşandığı kocası nafaka ödemelidir.	Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	4,2
Katılmıyorum	7,9
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	11,8
Katılıyorum	49,9
Kesinlikle katılıyorum	26,2
Toplam	100,0

İştirak nafakası uygulamasına kişilerin cinsiyet, yaş, eğitim, medeni durumu, nerede büyüdüğü, çocuğu olup olmadığı gibi özellikleri ne olursa olsun, toplumun tüm kesimleri yüksek oranlarda destek veriyor.

Boşandıktan sonra çocuk yetişkin olana kadar babanın nafaka ödemesi yasalarla güvence altına alınmalıdır.

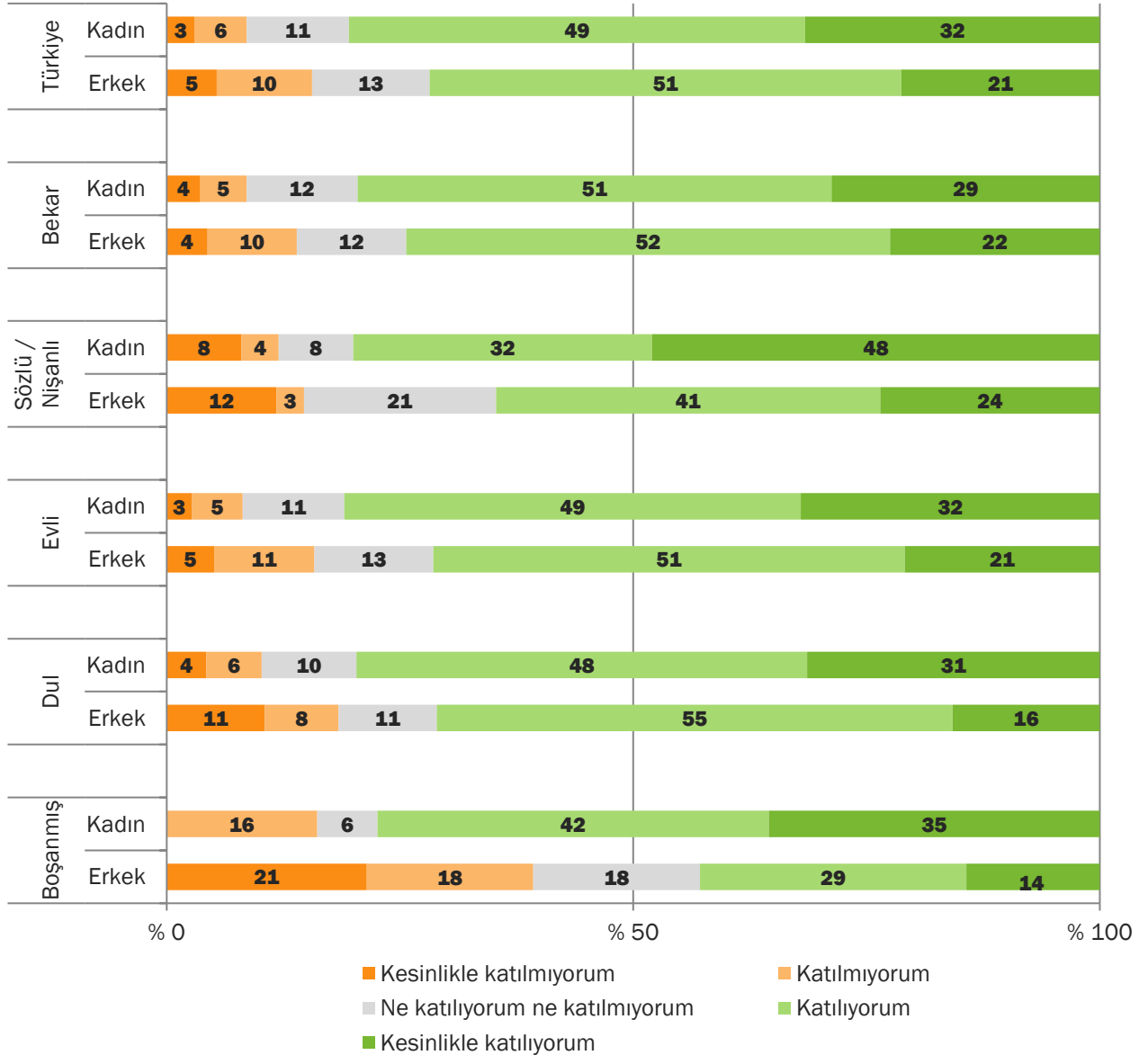

İştirak nafakasının yasalarla güvence altına alınmasına kadınların yüzde 86'sı katıldığını veya kesinlikle katıldığını ifade ederken, bu oran erkeklerde yüzde 78. Medeni duruma göre incelediğimizde bekar kadınların yüzde 85'i önermeye katılırken, bekar erkeklerde bu oran yüzde 76. Konunun asıl muhatabı olan boşanmış kişilere baktığımızda kadınların yüzde 93'ü bu önermeye katılırken, erkeklerde bu oran yüzde 52. Ancak boşanmış kişilerin örnekleme oldukça az sayıda kişiyi ifade ettiğini belirtmekte fayda var.

Yoksulluk nafakasına dair “Boşanmada maddi imkanı olmayan kadına, ihtiyaç duyduğu sürece boşandığı kocası nafaka ödemelidir.” önermesine verilen cevapları demografik özellikler üzerinden incelediğimizde de iştirak nafakasında olduğu gibi toplumun tüm kesimleri fikri oldukça yüksek oranlarda destekliyor.

Boşanmada maddi imkanı olmayan kadına, ihtiyaç duyduğu sürece boşandığı kocası nafaka ödemelidir.

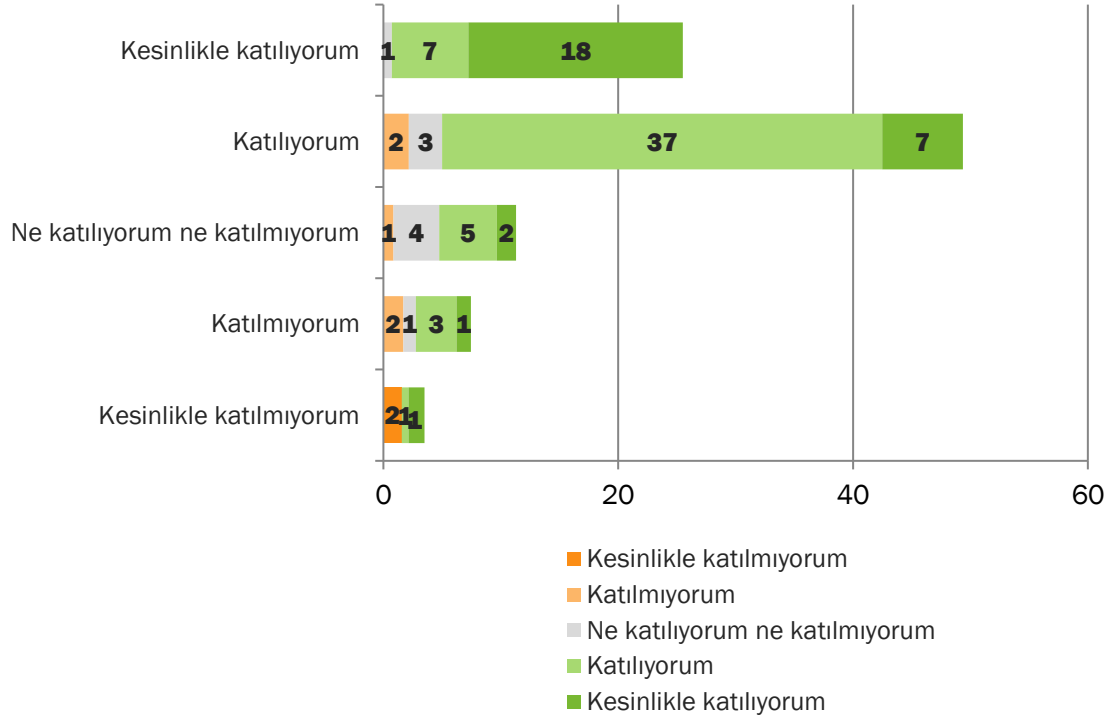

Medeni durumla birlikte incelediğimizde kadınların tüm gruplarda bu önermeye erkeklerden daha fazla katıldığını ifade edebiliriz. Bekar kadınların yüzde 80'i katıldığını veya kesinlikle katıldığını ifade ederken, bekar erkeklerde bu oran yüzde 74. Boşanmış kadınların yüzde 77'si önermeye kesinlikle katıldığını veya katıldığını ifade ederken, boşanmış erkeklerde bu oran yüzde 43. Görüşülen boşanmış erkek sayısı düşük olsa da yarısından fazlasının yoksulluk nafakasını ödemek istemediği yönünde ipucu elde ettiğimizi ifade edebiliriz.

Yoksulluk Nafakası ve İştirak Nafakası

Boşandıktan sonra çocuk yetiştiren olana kadar babanın nafaka ödemesi yasalarla güvence altına alınmalıdır.

Boşanmada maddi imkanı olmayan kadına, ihtiyaç duyduğu sürece boşandığı kocası nafaka ödemelidir.

İştirak nafakası ve yoksulluk nafakası konularındaki görüşlerin bir arada analizine göre, ikisini birden destekleyenler ("kesinlikle katılıyorum" veya "katılıyorum" cevabı verenlerin), yüzde 70 oranında. Diğer bir deyişle her 10 kişinin 7'si ikisini birden destekliyor ve toplumun nafaka konusunda tavrının oldukça net olduğu anlaşılıyor. Dolayısıyla toplumda genel olarak boşanmaya karşı bir direnç olmadığı ve bu dosyada ele alınan yoksulluk nafakası konusunda kadının desteklenmesi gerektiğine dair güçlü bir inanç olduğu anlaşılıyor.

4. BOŞANMA DAVALARI VE NAFKA HAKKINA DAİR İNCELEMELER

4.1 Kadın Dayanışma Vakfı Yoksulluk Nafakası İncelemesi

Bu bölümdeki bilgiler Kadın Dayanışma Vakfı'nın hazırladığı ve Kasım 2019'da kamuoyuna duyurduğu rapordan alınmıştır.⁸

1993 yılında kadına yönelik şiddet ve bu şiddetin temelindeki toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle mücadele etmek üzere kurulan Kadın Dayanışma Vakfı'nın gönüllü avukatlarından oluşan bir çalışma grubunun hazırladığı Yoksulluk Nafakası İncelemesi raporunda 11 ilde⁹ Aile/Asliye Hukuk Mahkemelerince görülmüş 140 adet boşanma davası ile beraber ya da boşanma davası sonrası açılan nafaka davası ile yardım nafakası dosyası incelenerek yoksulluk nafakası konusunda güncel verilere ulaşılmaya çalışılmış.

Nafaka ve boşanma içiçe olduğu için kamuoyu birbirinden ayırmakta zorlanıyor

Yoksulluk nafakası araştırmasında incelenen 140 dava dosyasının; 14'ü nafaka davası (nafakanın arttırılması, nafakanın kaldırılması, tedbir nafakası ve yardım nafakası davaları), 126 tanesi boşanma davası, 121 tanesi çekişmeli boşanma davası, 5 tanesi anlaşmalı boşanma davasıdır. 121 çekişmeli boşanma dosyasının 13 tanesi başta çekişmeli açılıp sonra anlaşmalı boşanmaya dönüşmüş, 5 anlaşmalı boşanma dosyasının ise 1 tanesi başta anlaşmalı olarak açılıp sonra çekişmeli boşanmaya dönüşmüştür. 14 nafaka dosyasından 2 tanesi kız çocuklarının babalarına karşı açtıkları yardım nafakası davalarıdır. Dosya incelemesinde kamuoyunda ve yoksulluk nafakası tartışması içinde nafaka taleplerinin birbirinden ayırmada yaşanan güçlüğü, nafakanın boşanma davalarının içinde ve ayrıca dava açılarak talep edilmesinin, bakım ve yardım nafakası olarak farklı şekillerde talep edilmesinin ve birden fazla bakım nafakasının özellikle müşterek çocuğun varlığı halinde aynı anda talep edilmesinin bir sonucu olduğu gözlemlenmiştir.

Davalar zaman, dava ve talep çeşidi bakımından geniş bir çeşitliliğe sahip

Araştırmada ulaşılan dava dosyaları 1994 ila 2019 tarihleri arasında açılan davaları kapsamaktadır. Davalara ilişkin kararlar ise 1995 ila 2019 yılları arasında verilmiş ve çoğunluğu (96 dosya) kesinleşmiş davalardır. Dolayısıyla araştırma 25 yıllık bir süreçte 11 farklı ilde görülen nafakaya ilişkin davaları kapsamaktadır. Davaların içeriklerine bakıldığında 140 davadan sadece 14 tanesinin doğrudan nafaka davası olarak açıldığı, geri kalan 126 dava dosyasının boşanma davası olduğu görülmektedir. Bu dosyalardan 18'i baştan veya sonradan anlaşmalı boşanma davası dosyalarıdır. Araştırma yasama sürecinde yoksulluk nafakasına ilişkin tartışmaya katkı sunabilmek amacıyla iki ay gibi kısa bir sürede hazırlanmasına rağmen, araştırmanın içerdiği örneklem zaman, dava ve talep çeşidi bakımından geniş bir çeşitliliğe sahiptir.

⁸ Yoksulluk Nafakası İncelemesi (Sosyo-hukuki bir inceleme) / Kadın Dayanışma Vakfı / Yazar: F. Ceren Akçabay / Araştırma Koordinatörü ve Yayına Hazırlayan: Huriye Karabacak / Kasım 2019 Ankara <http://kadinlaricin hukuk.org/wp-content/uploads/2019/12/Yoksulluk-Nafakas%C4%B1-Raporu.pdf> (Erişim 27 Şubat 2020)

⁹ Ankara, Adana, Antalya, Balıkesir, Çorum, Düzce, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Mersin, Van

Cinsiyete dayalı şiddet yaygın

Araştırmada boşanma ve nafaka davaları ile cinsiyete dayalı şiddet arasında önemli bir ilişki tespit edilmiştir. İncelenen boşanma davası dosyalarının yüzde 40 gibi önemli bir oranı şiddetli geçimsizlik iddiası ve yüzde 36,5'i evlilik birliğinin sarsılması iddiası ile açılmıştır. TMK 162. maddede özel boşanma nedeni olarak yer verilen ve kanun uyarınca ağır şiddet gerekçe gösterilerek “hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış” nedeniyle açılan boşanma davaları incelenen dosyaların yüzde 1,4'ünü oluşturmaktadır. Diğer boşanma sebepleri ise yüzde 12,8 oranındadır. Boşanma sebepleri farklılık göstermesine ve farklı şekilde ifade edilmesine rağmen incelenen dosyaların yüzde 82,9 gibi büyük bir oranında kadına yönelik şiddet iddiası mevcuttur.

Karşılaştırmalı incelemeler kadının eğitim durumu düştükçe kadına yönelik şiddetin artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Söz konusu şiddet iddialarının yüzde 75,7'si psikolojik şiddet, yüzde 47,1'i ekonomik şiddet, yüzde 52,1'i fiziksel şiddet, yüzde 15,7'si ise cinsel şiddettir. Bazı dava dosyalarında ise diğer şiddet türlerinin yanında dijital şiddet iddiaları da mevcuttur. Dijital şiddet iddialarının oranı yüzde 5,7'dir. Birçok dosyada kadınlar, eşlerinin kendilerini öldürmek için camdan atmaya çalıştığını, hamileyken fiziksel şiddet gördüklerini, müşterek çocuklarının cinsel yönden istismar edildiğini, erken yaşta ve zorla evlendirildiklerini ve evlilik içi tecavüze maruz kaldıklarını dile getirerek farklı şiddet iddialarında bulunmuşlardır. İncelenen dava dosyalarının yüzde 9,3'ünde 6284 sayılı Kanunun uygulaması doğrultusunda verilmiş kararlara rastlanmıştır. Dava dosyalarının yalnızca yüzde 21,4'ünde ise boşanma konusu olaylara ilişkin ceza soruşturması yahut kovuşturması mevcuttur.

Dava açanlar da masrafları ödeyenler de kadın olma eğiliminde

İncelenen davaların büyük bölümü kadınlar tarafından açılmıştır. Toplam dosya sayısının yüzde 76,4'ünü kadınların, yüzde 16,4'ünü ise erkeklerin açtığı davalar oluşturmaktadır. Davaların yüzde 7,1'i ise karşılıklı olarak açılmıştır. Dava dosyalarından yüzde 32,1'ini maddi imkansızlıklardan kaynaklanan başvurular sonucunda adli yardım dosyası olarak baroların atadığı avukatları açmıştır. İncelenen ve masraflara ilişkin bilgi verilen dosyalardaki dava masraflarının ise yüzde 52,9'u kadınlar; yüzde 17,9'u ise erkekler tarafından ödenmiştir. Yargılama masrafları bakımından adli yardıma hükmedilen dosyaların oranı ise yüzde 23,6'dır. Adli yardım al(a)mayanlar bakımından ise davalar açılırken ve dava süresince ödenmesi zorunlu mahkeme masraflarının genellikle bağlanan nafaka miktarlarından çok daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

Dosyalarda davaya konu evliliklerin süresi değişkenlik göstermektedir. İncelenen dava dosyalarının içinde 1 yıldır evli bulunan çiftlerin açtığı davalar olduğu gibi 54 yıldır evli bulunan çiftler de vardır. Davalara taraf kadınların davaların açıldığı tarihteki yaşları 19 ila 78 arasında değişirken, erkeklerin yaşları ise 24 ila 74 arasındadır. Evliliğin ilk on senesi içinde dava açanların oranı yüzde 47,5'tir. Dosyalara taraf kadınların içinde üç ve erkeklerin arasında bir engelli kişi vardır.

Davalara taraf kadınlar daha eğitimsiz, daha az çalışıyor ve yüzde 45'inin herhangi bir geliri yok

Davaya taraf eşlerin eğitim ve meslek durumları ile gelir düzeylerini ele alacak olursak, araştırmada ulaşılan veriler ülke verileriyle uyumlu bir şekilde kadınının eğitim, meslek ve gelir

durumlarının erkeklerin çok gerisinde olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma kapsamında incelenen dosyalarda davalara taraf olan kadınların toplumsal konumları genel itibarıyla erkeklerden geridir. Kadınların yüzde 2,1'i okuma yazma bilmezken, yüzde 15,7'si ilkokul, yüzde 3,6'sı ortaokul, yüzde 16,4'ü lise, yüzde 20'si üniversite, yüzde 1,4'ü yüksek lisans mezunudur. Herhangi bir mesleği olmayan kadınların oranı yüzde 26,4, erkeklerinki ise sadece yüzde 0,7'dir. İşsiz kadınlar yüzde 22,9 oranındayken işsiz erkekler yüzde 5,7 oranındadır. Kendi işinin sahibi olan kadınların oranı yüzde 0,7, kendi işinin sahibi olan erkeklerin oranı ise yüzde 6,4'tür.

Davalara taraf kadınların yüzde 45'i herhangi bir gelire sahip değildir. Düzenli gelire sahip olmayan kadınların oranı ise yüzde 2,1'dir. Asgari ücret altında çalışan kadınlar yüzde 7,9, asgari ücrete çalışan kadınlar yüzde 15,7 asgari ücretin üzerinde çalışan kadınlar ise yüzde 12,1 oranındadır. Erkeklerin gelir düzeyleri ise kadınların gelir düzeyine oranla önemli ölçüde yüksektir. Herhangi bir geliri olmayan erkeklerin oranı sadece yüzde 5 iken, düzenli gelire sahip olmayan erkeklerin oranı yüzde 7,9, asgari ücret altında çalışan erkeklerin oranı ise yüzde 2,9'dur. Erkeklerin yüzde 65,7'si asgari ücret ve üzeri ücrete çalışmaktadır. Asgari ücretle çalışan erkeklerin oranı yüzde 21,4, asgari ücret üstü çalışan erkeklerin oranı ise yüzde 44,3'tür.

Velayet çoğunlukla kadınlarda

Boşanma ve nafaka davalarında nafaka taleplerinin müşterek çocukların varlığı ile önemli ölçüde ilişkili olduğu anlaşılmıştır. İncelenen 140 dava dosyasının 126'sını boşanma davalarına ait dosyalar oluşturmakta bu dosyalarda da tarafların çoğunlukla müşterek çocukları bulunmaktadır. Boşanma dosyalarında davaya taraf kadın ve erkeklerin yüzde 28'inin müşterek çocuğu bulunmazken, yüzde 72'sinin bir ila beş tane müşterek çocukları bulunmaktadır.

İncelenen dava dosyalarında müşterek çocukların velayetleri büyük oranda kadınlar talep etmiştir. Müşterek çocukların 18 yaşından küçük olduğu 81 boşanma dosyası incelendiğinde her iki tarafın da velayeti talep oranı yüzde 27 iken kadınlar toplamda yüzde 90 oranında velayet talep etmiş erkekler ise toplamda yüzde 30 oranında velayet talebinde bulunmuştur.

Müşterek çocukların velayeti yüzde 79 oranında kadınlara verilirken erkeklere ise sadece yüzde 7 oranında velayet verilmiştir. Erkeklerin velayet talebinin çoğunlukla karşılıklı açılan davalarda olduğu ve velayet talepleri ile velayeti alma oranları arasındaki büyük fark dikkat çekicidir.

Kadınların yüzde 86'sı nafaka talep etmiş, yüzde 70'i yoksulluk nafakası

İncelenen dosyalardan araştırmanın asıl konusunu oluşturan nafakalara ilişkin ayrıntılı bilgilere ulaşılmıştır. Davaların yüzde 86,5'inde kadınların nafaka talebi vardır. Davaların bir kısmında başlangıçta nafaka talepleri olmuşsa da kadınların yüzde 5'i anlaşabilmek için, yüzde 4,3'ü şiddetten kurtulmak amacıyla bir an önce boşanabilmek için, yüzde 3,6'sı ihtiyacı olmadığı için, yüzde 0,7'si ise tekrar şiddet görmekten korktuğu için nafaka talep etmediğini belirtmiştir. Eşinden şiddet gören kadınlardan bazıları 6284 sayılı Kanun kapsamında koruma kararı alırdırp uzun süre sığınaklarda kaldıklarından eşleriyle tekrar temas kurmak

veya müşterek çocuklar üzerinden eşlerinin psikolojik şiddetine maruz kalmak istemedikleri için kendileri veya çocukları için nafaka ve/veya diğer bir maddi talepte bulunmamışlardır.

Nafaka talebi bulunan dava dosyaları incelendiğinde kadınlar tarafından talep edilen yoksulluk nafakasının oranı yüzde 70'tir. Müşterek çocuklar için talep edilen iştirak nafakasının oranı yüzde 61'dir. Dava sürerken müşterek çocuklar için talep edilen tedbir nafakası oranı yüzde 44 olup, eşler için talep edilen tedbir nafakası oranı ise 46'dır. Talep edilen nafakaların yüzde 1,6'sı ise yardım nafakasıdır.

Nafaka taleplerinin kabul edilme oranları: İştirak için yüzde 70, yoksulluk için yüzde 49

Mahkemeler, nafaka taleplerinin yüzde 8'ini tam olarak kabul ederken, yüzde 8'ini reddetmiş, yüzde 85'ini ise kısmen kabul etmiştir. Mahkemeler tarafından en yüksek oranda kabul edilen nafaka türü yüzde 70 ile müşterek çocuklara bağlanan iştirak nafakasıdır. Genellikle kadınların talep ettiği yoksulluk nafakasının mahkemelerce kabul oranı ise ikinci sırada olup yüzde 49'dur. Tedbir nafakalarında kabul oranı benzer olup müşterek çocuklar lehine talep edilen tedbir nafakasının kabul oranı yüzde 44 ile ilk sıradadır. Eş için talep edilen tedbir nafakasının kabul oranı ise yüzde 39'dur.

Nafaka meblağlarını sadece yüzde 2'si 2000 TL'nin üstünde, yüzde 66'sı 500 TL'nin altında

Nafaka meblağlarının asgari ücret, açlık ve yoksulluk sınırı gibi genel ekonomik veriler çerçevesinde ele alındığında sanıldığından çok daha düşüktür. Öyle ki yüzde 66,4'ü 0-500 TL arasında olup ortalaması yalnızca 262 TL'dir, yüzde 10'u 500-1000 TL arasında, yüzde 2,1'i 1000- 2000 TL arasında yine yüzde 2,2'si 2000 TL'den yukarıdadır. Dosyaların yüzde 0,7'sinde ise toplu nafakaya hükmedilmiştir. Meblağların bu kadar düşük olmasının nedeninin ise Mahkemelerce asgari ücret, açlık ve yoksulluk sınırlarının bir standart olarak davalarda uygulanmaması ve sosyal ve ekonomik durum (SED) incelemelerinin gerektiği şekilde yapılmaması olduğu söylenebilir. Dava dosyalarının yüzde 80'inde ayrıntılı ve fiili durumu belirlemeye yönelik bir SED (sosyal ekonomik durum) incelemesi yapılmamış; dosyaların yüzde 76,4'ünde sadece polis araştırması ile yetinilirken, yüzde 15,7'sinde ise mahkemeler inceleme yapmıştır. Dosyaların yüzde 2,9 unda bilgi bulunmazken, yüzde 5'inde ise anlaşmalı boşanma nedeniyle SED incelemesi yapılmamıştır.

Nafakaların yarısı ödenmemiş

Yapılan incelemelerde tespit edilen en önemli sorun ise nafaka ödemelerine ilişkindir. Mahkemeler tarafından hükmedilen nafakaların yüzde 20,7'sini nafaka yükümlüleri ödenirken, söz konusu nafakaların yüzde 0,7'si kısmen ödenmiş, yüzde 50,7'si ise ödenmemiştir. Nafakaların ödenmemesinin nedeni olarak yüzde 40 oranında nafaka yükümlülerinin nafaka ödemek istememeleri olduğu belirtilmiştir. Yüzde 0,7 oranında nafaka yükümlüsünün işinin olmamasını, yüzde 2,9'unun ise gelirin olmamasını gerekçe göstererek nafaka ödemedikleri beyan edilmiştir. Ödenmeyen nafakalar için yüzde 44,3 oranında icra yoluna başvurulmuş, yüzde 22,1 için tamamen, yüzde 5,7'sinde ise kısmen tahsilat gerçekleştirilebilmiştir. Bu tahsilatların yüzde 25'i haciz yoluyla gerçekleşirken; yüzde 2,9'unda nafaka yükümlüsü kendisi ödeme yapmıştır. Nafaka ödenmemesi nedeniyle İcra Mahkemesine başvurulduğu belirtilen dosyalar yüzde 16,4 oranındadır ve nafaka yükümlülerinin yüzde 15'i bu yolla cezaya çarptırılmıştır. İcra ceza mahkemesi tarafından

hapis cezasına çarptırılanların yüzde 14,28'i ise sadece birikmiş 3 aylık nafakaları ödeyerek hapis yatmaktan ve birikmiş nafakaları ödemeye mecbur edilmekten kurtulmuşlardır.

Nafaka yükümlülerinin sosyo-ekonomik durumları Mahkemelerce denetlenmemiş; nafaka meblağları enflasyon karşısında ve kabul edilsin diye iyice düşmüş durumda

Nafaka taleplerine ilişkin olarak veriler karşılaştırılmalı olarak incelendiğinde ortaya çıkan sonuçlar çarpıcıdır. Yıllar içinde, genel olarak nafaka talepleri kısmen de olsa azalma eğilimine girmiştir. Evliliğin ilk on yılı içinde açılan davaların oranı görece yüksek olmakla birlikte (yüzde 47,5) evliliğin ilk yıllarında boşanma davası açanlardan nafaka talep etmeyenlerin oranı daha fazladır (yüzde 60). Bunun yanı sıra dosyalardaki dava tarihleri incelendiğinde mahkemelerin yıllar içinde nafaka taleplerini reddetme veya kısmen kabul etme gibi bir eğilim içine girdiği söylenebilir. Özellikle boşanma komisyonu raporunun da yayınlandığı yıl olan 2016 yılının ardından istenen nafaka meblağının oldukça altında meblağlar belirlenip nafaka taleplerinin kısmen kabulünde önemli bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Enflasyon oranına paralel şekilde artan nafaka taleplerine mahkemeler cevap vermemiş ve nafaka meblağlarında bir artışa gitmemiştir. İncelenen dosyaların yüzde 66,4'ünde 0-500 TL arasında nafakaya hükmedilmiştir ve bu aralıktaki nafakaların ortalaması 262 TL'dir. Tüm aralıklar için Mahkemelerce verilen nafaka miktarlarının ortalaması ise sadece 370 TL'dir. Bu dosyaların büyük çoğunluğunda muhtemel nafaka yükümlülerinin sosyo-ekonomik durumları sadece tarafların beyanlarına dayanan polis tutanakları ile incelenmiştir. Bu beyanların doğruluğu ise Mahkemelerce denetlenmemiştir. Ayrıca dosyaların genelinde mahkemelerin hangi kriterler üzerinden nafaka miktarlarını tayin ve tespit ettiklerine dair bir bilgiye veya gerekçeye de rastlanmamıştır.

Davaların neredeyse tamamı şiddet içeriyor ve nafaka talebi var

Boşanma ve nafaka talepleri ile kadına yönelik şiddet iddiaları arasında da önemli bir ilişki söz konusudur. Dosyaların tamamına yakınında şiddet iddiası bulunmakla birlikte, bazı dosyalarda çocuk yaşta erken ve zorla evlendirme olgularına da rastlanmıştır. Kadınların yüzde 82,9'u şiddet gördükleri için boşanma davası açtıklarını söylemişlerdir ve bazı davalarda eşlerinin yanında eşlerinin ailesinden de şiddet gördüklerini iddia etmişlerdir. Yine bazı dosyalarda kadınların hamileyken şiddet gördükleri ifade edilmiş ve ayrıca kadınlara beraber müşterek küçük çocukların da şiddete maruz kaldığı belirtilmiştir. Şiddet iddiası içeren dosyalarda büyük oranda nafaka talebi söz konusudur. Belirtildiği gibi incelenen dava dosyalarının büyük çoğunluğunda (yüzde 82,9) şiddet iddiası bulunmakta ve bu iddiaların büyük bölümü psikolojik, ekonomik ve fiziksel şiddet içermektedir. Psikolojik şiddet iddiası içeren dava dosyalarında yüzde 87, ekonomik şiddet iddiası içeren dava dosyalarında yüzde 89, fiziksel şiddet iddiası içeren dava dosyalarında ise yüzde 86 oranında nafaka talebine rastlanmaktadır.

Nafaka talebini belirleyen diğer ölçütler incelendiğinde, müşterek çocukların varlığı dosyalarda nafaka talep oranını artırırken, kadınların eğitim ve gelir düzeyi arttıkça yahut erkeğin belli bir mesleğinin ve işinin bulunmaması halinde nafaka talep oranı azalmaktadır. Erkeğin gelir düzeyindeki artış ise hükmedilen nafaka meblağlarında belirgin bir artışa neden olmamaktadır.

Şiddetten kurtulmak veya bir an önce boşanmak için nafakadan vazgeçiyor veya düşük miktarlara razı oluyorlar

İncelenen birçok dosyanın ayrıntılarına bakıldığında şiddet gördükleri için boşanma davası açan kadınların bu şiddetten kurtulmak için eşlerinden bir an önce boşanmak, can güvenliklerini sağlamak ve eşleri ile ilişkilerini bir an önce tamamen koparıp, mevcut tehditlerden sakınabilmek için nafaka istemedikleri, nafaka taleplerini geri çektikleri; maddi ve manevi tazminat taleplerinde de bulunmadıkları görülmektedir. Nafaka talebi bulunmayan birçok dosyada tarafların müşterek çocukları yoksa kadınlar herhangi bir nafaka istemeksizin hatta dava giderlerini de üstlenerek anlaşmalı şekilde boşanmayı tercih etmişlerdir. Birkaç dosyada kadınlara bu süreçte destek olabilmek için avukatlarının dahi vekalet ücretlerinden vazgeçtikleri tespit edilmiştir. Nafaka yükümlüsü erkeklerin gelirlerinin hayli yüksek olduğu hallerde dahi kadınların eski eşlerini boşanmaya ikna edebilmek amacıyla müşterek çocuklar için istenen iştirak nafakasının çok düşük tutulduğu gözlenmiştir. Anlaşmalı boşanma davalarının büyük kısmında özellikle müşterek çocuğun bulunmadığı hallerde kadınların kendileri için hiç nafaka talep etmediği ya da erkeklerin vermeyi kabul ettikleri cüzi rakamlara itiraz etmedikleri gözlenmiştir.

Dosyalardaki yüzde 82,9 oranındaki şiddet iddialarına ve öldürmeye teşebbüsten cinsel istismara kadar çeşitli suç iddialarına rağmen dava dosyalarının yalnızca yüzde 21,4'ünde boşanma konusu olaylara ilişkin ceza soruşturması yahut kovuşturması mevcuttur. Boşanma davasının görüldüğü Aile/Asliye Hukuk Mahkemeleri tarafından şiddet iddialarına ilişkin yapılmış herhangi bir suç duyurusuna ise rastlanılmamıştır.

4.2 İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosu'nda Bulunan Bir Kısım Boşanma Kararına Dair Rapor

Beyoğlu Adli Yardım Birimi'nden Av. Özgün Aksoy ve Av. Begüm Tekin'in 160 dosyayı tarayarak oluşturdukları bir rapor sonucunda, verilen kararların büyük çoğunluğunda yoksulluk nafakasına hükmedilmemiş olduğu ortaya çıkmış. Bu raporun temel bulguları şu şekilde özetlenebilir:

160 dosya	İncelenen toplam dosya sayısı
35 dosya	Karşılıklı anlaşma gereğince yoksulluk ya da iştirak nafakasına hükmedilmemiştir.
20 dosya	Taraflar anlaşmalı boşanma yoluyla boşanmış, protokol doğrultusunda nafakaya hükmedilmemiştir.
19 dosya	Dava, kadının davadan feragat etmiş olması nedeniyle reddedilmiş ve bu nedenle nafakaya hükmedilmemiştir.
5 dosya	Birleştirme kararı verilmiş, nafakaya ilişkin bir karar bu nedenle bulunmamaktadır.
5 dosya	Davanın ispatlanamaması sebebiyle reddine karar verildiği için nafakaya hükmedilmemiştir.
4 dosya	Kadın lehine yoksulluk nafakası kararı verilmiş (nafaka kararı verilmiş olan anlaşmalı boşanma dosyalarında)
2 dosya	Kadının nafaka talebi tam/ağır kusurlu olması nedeniyle reddedilmiştir.

İncelenen dosyaların yalnızca 20 tanesinde kadın için yoksulluk nafakasına hükmedilmiş. Verilere göre dosyaların yaklaşık yüzde doksanında yoksulluk nafakası kararı verilmemiş. Yüzde onluk kısmında verilmiş olan yoksulluk nafakalarının yarısında ise 350 TL ve altında nafaka bedellerine hükmedilmiş olduğunu tespit edilmiş.

4.3 Gaziosmanpaşa Adli Yardım Bürosu'na Yapılan Başvuruların İncelemesi

Nafakaya yayınlanmamış olan bir diğer incelemeyi Avukat Selin Nakıpoğlu ve Avukat Yelda Koçak Gaziosmanpaşa Adli Yardım Bürosu'na 2018 yılında yapılan başvuruları ele alarak yapmıştır. Yapılan 665 başvurunun 100'ünde mahkemeler tarafından takdir edilen tedbir, yoksulluk ve iştirak nafakaları miktarlarına ulaşılmış. 100 başvurunun 5 tanesi nafaka artırım davası açmak için, geri kalan 95 başvuru ise ödenmeyen nafakaların icrası taleplidir.

Yine incelenen dosyalar içerisinde 11'inde ise çekişmeli olarak iştirak ve yardım nafakası talepli dava açılmış, sonra yapılan protokolde nafaka talebinden vazgeçmiş. Nakıpoğlu ve Koçak'ın ifadesiyle: "Bu rakamın 11'den çok daha fazla olduğunu düşünmekteyiz çünkü bu şekilde sonuçlanan mahkeme kararları adli yardım bürosuna düzenli olarak teslim edilmediği için esasında kaç dosyanın bu şekilde sonuçlandırıldığı henüz bilinmemektedir."

665 dosya	Taranmış
100 dosya	İncelenmiş (mahkemeler tedbir, yoksulluk veya iştirak nafakaları takdir etmiş)
71 dosya	Eşe tedbir veya yoksulluk nakafasına hükmedilmiş.
67 dosya	Çocuk(lar) için tedbir veya iştirak nafakasına hükmedilmiş.
18 dosya	Eş için herhangi bir nafaka hükmedilmemiş.
5 dosya	Eşin nafaka talebi yok.
11 dosya	Çekişmeli olarak iştirak ve yardım nafakası talepli dava açılmış, sonra yapılan protokolde nafaka talebinden vazgeçmiş

Eş için hükmedilen tedbir veya yoksulluk nafakalarının miktarları 100 ila 2000 TL arasında değişiyor ve 71 dosyanın 69'unda bu miktar 500 TL'nin altında. **Ortalama nafaka miktarı 287 TL.**

Çocukları için hükmedilen tedbir veya iştirak nafakalarının miktarları ise 100 ila 1100 TL arasında değişiyor ve 67 dosyanın 64'ünde bu miktar 500 TL'nin altında. **Çocuk başına ortalama nafaka miktarı 287 TL.**

5. DERİNLEMESİNE GÖRÜŞMELER

Bu dosyayı Nafaka Hakkı Kadın Platformu'nun talebinden yola çıkarak hazırladık. Platformun üyesi olan kadın avukatlar, bir yandan gönüllü olarak baktıkları yoksulluk nafakası davalarında kadınların mağduriyetlerine tanık oldukları, diğer yandan nafaka hakkına dair yasa tasarısından ve nafaka konusunun kamuoyunda tartışıldığı zeminden rahatsızlık duydukları için davalarına baktıkları kadınların seslerini duyulur hale getirmek istiyorlardı. Adli yardıma başvurmuş, davaları devam eden veya tamamlanmış olan ve olası bir görüşme için telefon numarasını vermeyi kabul eden 20 kadının veya yakınının adları ve telefon numaralarının olduğu bir listeyi KONDA'yla paylaştılar. 2019 yılının Kasım ve Aralık aylarında bu kadınlarla görüşmeye giriştiğimizde görüşmeleri yapmanın farklı nedenlerle oldukça zor olduğunu gördük. Sonuçta 20 kadının 6'sı ile görüşme tamamlayabildik. Bu bölümde ilk olarak görüşmeye çalışma sürecinin zorluklarını ele aldık, ardından görüşebildiğimiz 6 kadının genel demografik profillerini özetleyip, görüşmelerden alıntılarını farklı konular etrafında bir araya getirdik.

5.1 Kadınlarla Görüşmeye Çalışma Süreci

Raporda, tamamı İstanbul'da yaşayan yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, meslek, gelir ve benzeri değişkenlerde farklılıklar gösteren altı kişiyle yüzyüze görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerden çıkan bulguların kendi başlarına niteliksel araştırma için yeterli olmamalarından dolayı bir veri oluşturmaktan ziyade kadınların aile ve toplum içerisinde yaşadıkları şiddet hikâyelerini anlatmaktadır.

Yüzyüze görüşme yapılan altı kadından edinilen en önemli bulgu ise kadınların boşanma davası süren ve/veya tamamlanan erkekler tarafından hâlen mağdur edilmeleridir. Nafaka konusunu gündemden düşürmeyen devletin özellikle nafaka tutarının belirlenmesinde ve tahsil edilmesinde yetersiz olmasıysa bir diğer önemli bulgudur.

Görüşmeleri yapan Adalet Çavdar sürecini şu şekilde anlatıyor:

Bu araştırmaya Kasım 2019 tarihinde dâhil oldum. İlk önce Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğretim görevlisi olan Doç. Dr. Zafer Kahraman ile yoksulluk nafakasının ne olduğunu, geçmişten günümüze kanunların nasıl değiştiğini dinledim ve yurtdışındaki örnekler hakkında bilgi aldım. Bu görüşmenin ardından Mor Çatı'nın kurucularından olan Avukat Canan Arın'dan nafaka davaları hakkında bilgi edindim. Kadın dernek ve vakıflarının bu konu hakkındaki çalışmalarını kendisinden dinledim, kimi raporlara ulaşmamı yine Canan Arın sağladı.

Zafer Kahraman ve Canan Arın görüşmelerinin ardından KONDA'da yoksulluk nafakası çalışması için hazırlanan soruların tekrar üzerinden geçtim. Soruları çeşitlendirdim. Bu sorular daha sonra Avukat Şükran Eroğlu tarafından da görüldü. İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosu ve Kadın Hakları Merkezi'nin yaptığı çalışma sonucu oluşturduğu 20 kişilik isim listesini ve iletişim bilgilerini KONDA'dan aldım. Görüşme yapacağım kadınlar barolardan adli yardım ya da kadın merkezlerinden destek alan ve kendilerine avukat atanan kadınlardı.

Sürecin bir sonraki aşaması yüz yüze görüşme randevusu alabilmek için bana verilen listedeki kadınları tek tek aramak oldu. Bu süreçte karşılaştığım tablo ise bu araştırma sürecinin bir hayli zor olacağını gösterdi.

Bu araştırma için 20 görüşmeci daha önce aranıp bilgilendirilmişti. Bu görüşmecilerin tamamının ikametleri İstanbul'da idi. Öncelikle kadınları KONDA Araştırma şirketi adına arıyorum dememin bir faydası olmadı, şirketi bilmiyorlardı. Benim kim olduğum konusundaki şüphelerini gidermek için çeşitli sorular sordular. İletişim bilgilerinin barodan, adli yardıma başvuruların arasından bana ulaştığını ve kendilerinin bu konu hakkında daha önce de aranmış olduklarını belirttim. Bu, kimi zaman işe yaradı. Telefonla görüştüğüm kadınlar arasında dava sürecine olumsuz etkisi olacağını düşündükleri ve eski eşlerinden korktukları için görüşmek istemediklerini belirtenler oldu. Benim polis, avukat ya da eski eşlerinin bir akrabası olduğumu, onlara zarar verebileceğimi düşünenler de vardı. Süreç içerisinde benden avukat desteği isteyenler oldu. Listedeki bazı isimlerse görüşme için randevu vermelerine rağmen bir daha telefonumu açmayarak, yahut randevuyu iptal ettikten sonra yine tekrar aramalarıma cevap vermeyerek araştırmaya katkıda bulunmaktan kaçındılar.

Bu telefon görüşmeleri esnasında telefonuma cevap veren kadınların kimileri numaramı tanımadıkları için telefonu yanlarında kim varsa önce ona açtırdılar. Kim olduklarını bilmedikleri birisinin onlar için ciddi bir güven sorunu yarattığı anlaşılıyordu. Kimi eski eşinden kimi eski eşinin ailesinden korkmaya devam ediyor. Yüzyüze görüşme yapabildiğim kadınlarla ise çalıştıkları, hasta baktıkları, çocuklarıyla ilgilendikleri için randevu ayarlamak bir hayli güç oldu. Görüşme yapabildiğim kadınlar ses kaydı almamdan endişe ettiler. Başlarına gelen onca şeyden sonra yeni bir dertle uğraşmak istemediklerini belirttiler.

Altı kadınla hiç iletişim kuramadım. Telefonla görüşebildiklerimin görüşme yapamama nedenleri ise oldukça çeşitliydi. Bir kadının iş yerinde telefonla görüşmesine izin verilmediğinden telefonla bile görüşemedim. Bir diğeri maddi imkânsızlıklar nedeniyle memleketine dönmek zorunda kalmıştı. Diğer bir kadının telefonla görüştüğümüz kızı babasından korkusuna görüşmek istemedi. Bir diğeri ise oğlu arayıp kim olduğumuzu bilmeyip annesinin avukatı dışında herhangi birisiyle asla konuşmayacağını belirtti. Bir kadın eşiyile barışıp yeniden denemeleri ve evliliğinin kötü etkilenmesini istememesi dolayısıyla görüşmek istemedi. Gece mesaisinde çalışan bir kadın gündüzleri de annesine baktığı için görüşmeye müsait olamadı. Yeniden nişanlanan bir kadın ise görüşmenin kendisine faydası olmayacağını düşünüyordu.

5.2 Görüşme Yapılan Kadınların Demografik Bilgileri

Görüşülen altı kadının dördü 30'lu, biri 40'lı, biri ise 60'lı yaşlarda. Kadınların biri ilkokul, biri ortaokul, biri lise terk, biri üniversite terk, biri açıköğretim üniversite mezunu, biri şu an açıköğretim lisesinde okuyor. Kadınların üçü tam zamanlı, biri ara sıra yarı zamanlı olarak çalışıyor. İki kişi çalışmıyor.

Beş kadın severek, biri görücü usulü evlenmiş. Altı kadından dördünün imam nikâhı var. İki kadının davalık olduğu eşleri akrabaları, birinin aile dostu, birinin komşusu, ikisinin ise daha önce tanımadıkları insanlar. Dört kadının evlendikleri zaman kendi soyisimlerini kullanabileceklerine dair bilgileri yokmuş.

Boşanma davalarından ikisini erkekler, dördünü kadınlar açmış. Üç kadının ayrılma nedeni aldatma, biri şiddet, biri kumar bağımlılığı, bir diğeri de madde bağımlılığı.

Dördünün boşanma davası devam ediyor, ikisinin mahkeme süreci tamamlanmış, boşanmış. Kadınlardan biri aslında boşanmak istemiyor, bir diğerkadın ailesine karşı gelemediği için boşanma davasını sonlandıramıyor, aile “boşanma ki bir başkasına resmi nikâh kıyamasın” diyor. İki kadının ise davalık oldukları eşleri mahkemeye gelmediği için boşanma davaları sürüyor. Kadınlardan üçü kendilerine atanan avukattan memnunlar, ikisi ise memnun değil. Kadınlardan altısı da **nafakalarını alamıyorlar**.

Altı kadından dördünün ikişer, birinin tek, birinin dört çocuğu var. Toplam onüç çocuğun dördü kız dokuzu erkek. Kadınlardan beşinin çocukları okula gidiyor, birinin çocukları evli, birinin tek çocuğu evli. Altı kadından dördünün çocukları babalarıyla hiç görüşmüyor, birinin çocukları nadiren görüşüyor, biri boşandığı eşi ve çocuklarıyla aynı evde yaşıyor.

Kadınlardan üçü çocuklarıyla beraber yaşıyor ve kira ödüyor. Biri boşanma davası açtığı eşinin annesi ve babasıyla birlikte yaşıyor. Biri boşandığı eşi ve çocuklarıyla aynı evde yaşıyor. Bir diğeri tek başına yaşıyor. Altı kadının üçü kendi ailelerinin çocuklarını bırakıp eve dönmesi yolunda teklifte bulunduğunu, ama çocuklarıyla birlikte “baba evi”ne de kabul edilmediklerini anlattılar.

Üç kadının devam eden boşanma davaları sırasında eski eşleri başka bir kadınla imam nikâhı kıyıp, ondan da çocuk sahibi olmuş. Kadınlardan birinin eşi yine başka bir kadınla evlenip çocuk sahibi olmuş ama imam nikâhı kıyılıp kıyılmadığı bilinmiyor. Bir kadının eşi ise boşandıktan sonra evlenmemiş, memleketine dönmüş.

5.3 Kadınların Hikâyeleri

Görüşmelerin akışı bu kadınların evlenmeleri, evlilik boyunca yaşadıklarını, çocukları, boşanma kararı ve sonrasındaki süreç, nafaka kararları ve miktarları, boşanma sırasında ve sonrasında çocukları, aileleri, yargı sistemi, sosyal çevreleri ve devlet kurumlarıyla ilişkilerini ortaya çıkaracak şekilde tasarlandı. Bu bölümde görüşmelerde kadınların hikayelerini belli konular etrafında topladık ve ilk evlenme kararından boşanma sonrasındaki yaşamlarına kadar her aşamada yaşadıklarını aktarmayı hedefledik. Temel amacımız yoksulluk nafakasına konu olan hayatları görünür hale getirmek oldu.

Nasıl evleniyorlar, evlenirken ne hissediyorlar?

Kadınların evlenme yaşları genellikle 17-19 yaş arası. Reşit olmadan biraz önce, reşit olur olmaz ya da reşit olduktan hemen sonra. Evlendikleri insanlar ise yakın çevrelerinden akraba, aile dostu ya da arkadaş. Genellikle baba evinden, koca evine geçiyor süreçleri. Eğer çalışmalarına izin verilmişse kazançlarını baba evlerinde babaları, koca evinde de kocaları alıyor. Sevmek, aşık olmak kavramları var. Hemen hemen evliliklerinin başından sonuna kadar şiddet görüyorlar, birden fazla kez aldatılıyorlar.

“Severek evlendim, altı sene bir beraberliğim vardı, sevgililik dönemimiz oldu, zaten aileler de birbirleriyle tanışıyorlardı. Birbirimizi güya sevdik, en azından ben öyle biliyorum, ben yani seviyordum, gerçekten seviyordum, ben ona aşıkım. Hayatıma ilk giren ilk erkek de o oldu, hep “İnşallah sonuncusu da o olur.” diyordum, çünkü cidden ondan başka hiçbir erkekle ben görüşmedim, çıkmadım. Altı sene bir beraberliğim vardı, o tabii ki o dönemler içinde de sürekli hep aldatılıyordum ama o kadar seviyordum ki bunları görmezden geliyordum. Öbür diliyordu, “Bir daha yapmayacağım” diyordu, yani bir şekilde gene affediyordum, “Tamam” diyordum, öyle...Evliyken iki sene tekstilde çalıştım. Ben her çalıştığımda aybaşında, benim o zaman maaşım 1.200-1.300’dü. Getirip maaşımı onun eline veriyordum ben.” (K1)

“Severek sayılır, yani aslında nasıl diyeyim, benim halamın oğluydu, ağabeyimin düğününe geldi, orada gördü, severek diyeyim yani zorlama olmadı çünkü. Zorlamadılar, şöyle bir şey oldu: ortaokuldan yeni çıkmıştım, liseye gitmek istiyordum, babam liseye göndermedi beni. Ben de o zaman, babama ağır geliyorum herhalde beni okutmuyor, e şimdi ablası da oğluna istedi beni. E bakıyorsun ne kadar sağlıklı bir karar alabilirsiniz ki yani? “Ben babama yüküm, o zaman evleneyim” gözüyle. Biraz da şeye baktım duygusal, dedim “Halamın oğlu, yazın gelirim, ailemden uzak olmam, şöyle olur böyle olur,” güzel yanlarıyla düşündüm.” (K2)

“Bir gün gördük birbirimizi, ertesi gün yüzük takıldı, o İstanbul’da, ben de üç ay boyunca [şehir ismi]’daydım. Görmeye geliyoruz ayağına düğün yaptılar. Haftaya düğünü sıkıştırdılar, evlendim, geldim buraya. Geldiğimde “Evini açtık, dayadık, döşedik” falan dediler, yalandı. Ev falan açılmamıştı, mobilya alınmamıştı, altı ay iç güvey.” (K3)

“Bu üçüncü evliliğim. Âşık oldu bana, beş kez evlenme teklif etti ama onu ben kandırdım adı oldu. Ben de oldum, yani sonradan oldum ben, benden 15 yaş küçüktü, yaş farkımız var. İki çocuğum var ama öbür eşlerimden; bir kız, bir oğlum var. Bu eşimden çocuğum yok, yapmadım. Zaten dedim “Ben çocuk istersen şey yapmam, bu yaştan sonra çocuk,” 39 yaşında evlendim. 17 sene evli kaldım. Çocuklarıma hiç üvey babalık yapmadı, ben iki kocamdan da kocalık diye bir şey görmedim ama o bana her şeyimdi yani ben zaten unutamadım, çok büyük bir depresyon geçirdim. “İyi ki karımsın, iyi ki hayatımdasın” yani şurasında yatırıyordu, yorulduğu zaman bile böyle dönerken böyle “Yoruldu kolun” diyordum, arkama “Hayır,” buraya alıyordu, öyle kıyamıyordu ve onun için ben çok büyük depresyon geçirdim, kendimi bıçakladım, saçlarımı kestim, hiç konuşmadan üç sene aynı divanda yattım, yatağıma gidemedim. Yatağıma yedi sene gidemedim.” (K5)

“Bu zamana kadar benim sayemde geldi, çünkü polis bir ailenin çocuğuydu. Ben sofrayı kurduğum zaman diyordu ki “[Kendi ismi], bu kadar çok tabağa ne gerek var” diyordu. Her şey, vitrine baktığım zaman, kızım da çok güzel bir kız, “Bu kızıma yakışır, bu kocama yakışır” derdim, çok yakışıklı bir beydi. Bütün benim çevremden yararlandı, bütün çevremden.” (K5)

Şiddet

Kadınlar maddi, manevi, fiziksel, duygusal her türlü şiddeti yaşıyorlar. Yaşadıkları şiddete çocukları seyirci kalıyor. Boşanma sürecinde ise tehditler genellikle devam ediyor. Şiddet görmeleri ise baba evine dönmeleri için yeterli neden değil.

“11 sene evli kaldım onunla. Ha, evlilik dönemimde çok çektim? Allah’ı var, yiğidi öldür hakkını yeme demişler. Buradayken kirami, faturalarımı ödüyordu, çocuklarımla ilgileniyordu, bir ihtiyacım olduğu zaman yapıyordu ama sevgi deseniz, hiçbir zaman ben ondan “Seni seviyorum” ya da “Aşkım” ya da herhangi güzel bir cümle, bir kelime duymadım hiçbir zaman. İlgisi yoktu bana karşı, sürekli bir aldatmalar içerisindeydi.” (K1)

“Boğazımı sıktı, bana bıçak çekti, çocuklarımla gözünün önünde. Gitmemi istiyordu, zaten o kadını hayatına aldıktan sonra daha da şiddet göstermeye başladı çocukların yanında. Çocuklara da uyguluyordu, işte “Sarkıtırım balkondan aşağı” diye bir sürü, hangi birini sayayım size? Kendi anne babasına bile silah çekti.” (K6)

“Tabancası mabancası yoktu bunun? Tabanca da vermişler eline, göndermişler ki bizi öldürtecekler. Allah yine yüzümüze baktı o akşam, biz o babasının, biz öleceğimizi anladık, ben bütün bir çılgılık atınca, babası üstüne saldırınca o tabancayı onun elinden, onun şeyle aldı, fırlattı attı işte Allah’tan. Tabanca, mermiler bir yere gitti. Polis dedi ki “Siz dua edin ki” dedi “içi doluymuş mermiyle” dedi, “siz” dedi “o mermiler patlasaydı, siz de orada gene vurulurdunuz, öldürdünüz” dedi. (K6)

“Kadınla ikisi gidip bir akşam üstü; beni yıldırmaq için elinden geleni yaptı. Kadınla ikisi git sen babamların evini taşla. İkisi beraber babamların evini taşladı. Karakol polis hiçbir şey yapmıyor. Biz buradan gittik karakola, onlar orada şiddet görmüşler, evlerinin camlarını indirmişler... İşte o babanı senin,” kardeşim tek böbrekli, böbreklerinden rahatsızdı, “o tek böbrekli kardeşini de öldüreceğim, babanı da öldüreceğim, hepinizin evini yakacağım,” çok çok, ben ona uzaklaştırma aldım 6 ay, sonradan da dedim ki ses seda çıkmadı, durdurdum, uzatmadım fazla. Kayınbabamın var ama uzaklaştırması var.” (K6)

“Evlendiğimin ilk birinci ayında başladı. Madde bağımlısıydı, beni sürekli dövüyordu parası olmayınca, işkence ediyordu dövmeyi de bırakıp. Psikolojik şiddet, cinsel şiddet hepsi, yani şiddetin her türlü, eziyetin her türlü. Şizofren boyutundaydı, olmayan şeyleri hayal ediyordu.” (K2)

“İstanbul’da hiçbir şeyi bilmeyen birisi olarak hep ev hapsindeydim ben, camdan dışarı bakmam bile yasaktı, perdeler işaret koyuyordu, hastalıklıydı çünkü gerçekten o zamanlar. Hani üstündeki işaret bozulsa beni dövüyordu, “Sen camdan kime baktın” diye. Oradaki

komşulardan genç oğlu olanların hepsini bana yakıştırdı. Oğlunu bile o mahalledeki adamlardan bir tanesi ile yakıştırdı, dedi “Sen oğlunu ondan peydahladın, değil mi” diye. Sahte DNA testleri çıkarttırdı. “Benden korksun, asla boşanma davası açmasın, ayrılamayacağını bilsin,” ailemle tehdit etti. “Memleketine gidersen gelir bir gece aileni, seninle birlikte o evi ateşe veririm” dedi.” (K2)

“Bana ev kiradılar, mobilyam geldi ama ben kendi evimde kalamıyordum, çünkü eşim kumara gidiyordu, gece 02:00’lerde 03:00’lerde geliyordu, ben korktuğum için gelinsiniz, İstanbul’u bilmiyorsunuz, dışarıya bırakmıyorlar. Bakkal yüzü görmedim, beş yıl benim evimin güneşlikleri açılmadı. Psikolojik baskı, derken hamilesiniz, canınız bir şey çekiyor, adam kumardan kazanacak ki getirsin. Hastaneye düşeceksiniz, hastaneye götürülecek parası yok. Pazar görmemişsiniz, market görmemişsiniz, hamileyken canınızın bir şey çektiğini tadamamışsınız. Böyle bir yaşam geçirdim. Bunun üzerine hastanede para karşılığı rehin bırakıldım, hamileydim: düşük tehlikesi var, kanamanız başlamış, “Yolculuk yasak” diyor doktor. Beni aileme götürüyor, “Sizin kızınız, siz bakmak zorundasınız” diyor. Hastane parası çıkınca sigorta yok, çalışmıyor, rehin bıraktı paraya karşılık “Alın kızınızı, ben sahip çıkmıyorum” dedi. (K3)

“Çocuğu kaptığım gibi banyo kapısını kitledim arkasına saklandım. Bıçak aldı “Sizi doğrayayım, ananızı bilmem ne yapayım da ibreti alem ölüm görsün” dedi, cinnet geçiriyor, meğerssem şizofrenmiş; görmüyor, bilmiyor yaptığını. Çocuk bağıyor, ben korkuyorum, bir taraftan gözüm, bir şey oluyor gözüme, ısınıyor, ben görmüyorum. Ayna yok, bir şey yok, banyonun içinde kilittlisiniz. Kapıya tekme koyduğu esnada kapının tahtası kırıldığı için ki düşünün 1.96 boyunda 130 kilo da adam. Adamın tekme koymasıyla, tahta bacağını yırttığı için o can havliyle hastaneye koşuyor. Biz de içeride baktık sessizlik, kapıyı tıkladığımda evin bütün kapıları açık, sadece Emniyet’e gittiğimi, ekip arabasını aradığımı hatırlıyorum, gerisini hatırlamıyorum. Gözümü açtığımda [] Hastanesi’ndeyim, yani ben o an kendimden geçmişim. (K3)

“Bana kocalık yapmasın, bana para vermek zorunda da değil, ben aç kalırım, bir temizlik yaparım, bir boncuk yaparım ki onun kapisında da yapıyordum, 2 lira para kazanıyordum, 1 lirasını zorla alıyordu, kumar oynuyordu, at yarışı oynuyordu, misli yapıyordu. 1 liraya gidiyordu 10 lira kazanıyordu. 10 lirayı götürüyordu kaybediyordu, eve gelip bize sarıyordu. “Sen beddua mı ettin bana” diye, lan ben niye beddua edeyim sana, senin mantığın var, zekân var. Boyu benim iki katım, e toplasa beni bu şekil öldürecek. Nereye kadar...” (K4)

“Evlendikten sonra çalışmadım, boşandığım, boşanma davası açtığımın ertesi günü işe başladım, zaten o yüzden boşandım. Elim ekmek tutsaydı ben o kadar sürdürmezdim evliliği. Beş yıl imzada kalmama rağmen, toplasanız altı ay evli kaldım. Hep ailemde yaşıyordum: adam şiddet, psikopat, kumar, alkol her şey vardı. Çocuğuna şiddet uyguladığı için bizim boşanma şeyimiz o oldu biraz, kolayımız oldu. Çocuğu darp etti.” (K3)

Boşanma kararı, dava açma ve davanın devamı süreçleri

Boşanma davası açma fikri genellikle erkeklerden çıkıyor. Önce davayı açıp, sonra vazgeçen ve sonra yeniden dava açan erkekler. Ya da bir gece de ortalıktan kaybolan ve sonrasında dava açan yine onlar. Boşanma sürecinde çeşitli nedenlerle evlerine bir süreliğine dönünce bile kadınlardan "kadınlık vazifesi" bekleyen yine onlar. Boşanma nedenlerinin başında aldatma geliyor. Erkeklerin bir kısmı başka bir kadınla imam nikahlı halde yaşıyor ve çocuk sahibi oluyor. Kadınlar ise davadan davaya gidip geliyor.

"Bu bayan hayatına girdi, demek ki benimle beraberken burada altı ay önce herhalde imam nikahı kıymış ama benim haberim yoktu, ben bilmiyordum. "O kadını seviyor musun" dedim, "Evet" dedi "seviyorum." Dedim "O zaman tamam. Zaten o süreç içerisinde ben öğrendim bana boşanma davası açmış meğerse benim haberim yok. Bana dedi "Eve bir kâğıt gelecek, sakın kimseye bir şey söyleme, kendi aramızda gidelim, halledip gelelim." Ben dedim "Ne kâğıdı," dedim. Dedi "Ben boşanma davası açmışım." "Nasıl yani" dedim, dedi "Merak etme, boşanmayacağız, vazgeçtim, bir anlık sinirle gittim ben, şey yaptım. Hani açtım ama boşanmayacağız" dedi. Dedim "Tamam" dedim, ondan sonra baktım gene değişti, bir tuhaf oldu değişti, ben ne söylediysem fayda etmedi." (K1)

"Adliyeye gittim, zaten ilk dava açıldığı zaman mahkeme olur, mahkemeye gittik, o kendisi davayı, o zaman onun da avukatı yoktu, mahkemeden vazgeçti. Bu ikinci defadır mahkeme açıyor bana. Dava bitti, bu süreç içerisinde şu anda başka bir şehirde o kadınla beraber yaşıyor. Mahkeme için buraya geldiği zaman bizim eve geldi, mahkeme dönüşü eve geldi, gayet hiçbir şey olmamış gibi falan. Benim burada oturdu, kendisi de oturuyordu, bana dedi ki "Mahkemeden geldik, şimdi bana bir akıl ver, ben karşı tarafa boşanamadığımı nasıl söyleyeceğim?" (K1)

"O boşanma davası açtı da şu an bir kâğıt falan gelmedi bana daha. Yeni açtı daha. İki sene oldu gideli, annemler köydeydi o zaman. Gelmiyordu eve. Arıyordum arıyordum telefonlar, meğersem beni engellemiş, çoktan hayatını kurmuş, ev kurmuş kendine. Hep yakın arkadaşları yardım ettiler, bizim evimize gelip giden arkadaşları. Böyle yedirdik içirdik, sonradan bana bir gün dedi ki, ben bir şey konuşacak zannettim, böyle karşılıklı konuşuyor benle, "Ben" dedi, "senlen boşanmak istiyorum" dedi. Ben dondum kaldım. "Neden" dedim, "Ben seni istemiyorum, ben artık seni sevmiyorum." "Nedenini söyle bana" dedim, sonradan da ben komşumdan öğrendim, bana nedenini söylemedi. Komşumdan öğrendim, dedi ki işte "Hayatında biri var [kendi ismi], sen takip et onu" dedi. Bir de çocuk yaptı ondan şimdi bir de çocuğu da var." (K6)

"Beni kaç defa kandırdı bu. Bir "Geldim" dedi bize, bu kadınla gitti, bir ay sonra "Geldim" dedi, "tamam" dedi, "Her şey düzeldi" dedi. Ondan sonra beni kucakladı, sarıldı, oturduk yemek yedik. O akşam köye gitti bu. Arabayı da aldı köye gitti. Ondan sonra, üç gün sonra geri geldi bu köyden, yine aynı adam. ... "Ben işte yine gidiyorum, ben yapamıyorum, duramıyorum" diye yine kaçtı gitti. Sonra yine bana bir oyun etti. "O kadın gitti" dedi bana. Bu bana şey yaptı, şimdi engeli kaldırmış, WhatsApp'tan mesajlaşıyor. Gitmiş, olmamış gibi konuşuyor benimle,

diyor ki “Hadi gözün aydın, ben onu bıraktım” dedi. “Onu bıraktım, sana bayram gibi haber veriyorum” dedi. Dedim ki “Sen sevin, ondan kurtuldun, ben niye sevineyim” dedim. (K6)

“Boşanmak istemiyorum. Şimdi eniştem geliyor buraya, şimdi kendi çocuğuna bile sarılmıyor, benimkine. Benim çok zoruma gidiyor, şimdi iki tane çocuk, şimdi baba yok başlarında. Şimdi diyorum ki en azından gelsin evine de bana tam kocalık yapmasın ama çocuklarına babalık yapsın.” (K6)

“Evi terk etti, gelmedi zaten. Bütün borçlular kapıya dayanınca elektrik kesik, su kesik, doğalgaz kesik; kar kış bir de ocak ayıydı. Biz karanlıkta kaldık çocuklarla. Sonra oğlum da benim yanımdaydı, ona soy sop gözüyle baktıkları için okuldan kaçırdılar dedesiyle babası. Okuldan kaçırıp geri getirmedi. Tamam geçici velayet daha sonra bana verildi ama evde elektrik yok, su yok, doğalgaz yok, işim yok, hasta çocuğu nasıl geri getirebileceğim? Getirsem hangi şartlarda bakacağım? Geri alamadım sonra 2015’te oldu, yani iki sene kadar da evimde zaten onları açtıramadım ben.” (K2)

“Çocuğum 40 günlükken ben tekrar baba evine gittim. Bir buçuk yıl, boşanma davası açtım, bir buçuk yıl ayrı kaldım. İmzayı atacakken herkes artık, boşanma kararı onaylanacakken, geldi çocuğun babası, “Beni alın adam edin, Kur’an’a el basarım, yeter ki karımı, çocuğumu verin” dedi. “Ben pişmanım, bir daha yapmayacağım.” Ben inanmadım, gitmek istemedim, ailem “Ya çocuğu vereceksin ya da gideceksin.” Seçeneğim yoktu, mecburen gittim. Gittiğimde sadece şunu söyledim “Beni veriyorsunuz ama bu evlilik sürmeyecek, bırakın bari çocuğum babasını bilmesin.” Yeni bir yuva kurarsın, hiç evlenmezsin, işin, bir gücün, o anki o psikoloji onu götürüyor. Ağabeyim de istemiyordu gitmemi. Ben döndükten bir hafta sonra, kocama tekrar döndük, verdiler beni mecburiyetten, çünkü çocuğumu alacaklar benden, ben çocuksuz duramam, o adam alıp o çocuğu öldürür yani bakmaz yani.” (K3)

“Ben karşıdan karşıya geçiyorum, kocamın telefonu çaldı gece akşam saat 21:00 gibi, torunum da yanımda McDonald’s’a gideceğim. “Efendim” dedim, dinledi dinledi şey dedi “Yaşlı kadın çık aradan” dedi bana. “Yaşlı kadın çık aradan” dedi. “Bak kocan yanımda horluyor” dedi “zevkten dört köşe” dedi, horlama sesi dinletti o kadın. Ben gözümü açtığımda hastanede, dizlerimin üzerinden minibüs geçti, dizlerim koptu ve ben şu an sakat kaldım, sakat yürüyorum. Ben çok acı çektim.” (K5)

“Gece beni yemeğe götürdü, sinemaya girdik. Sinemada bir telefon geldi, “Kapatsana şu telefonu” dedim. Her yerde kapatır da sinemada kapatmadı. Çıktı, bu geldi ama öyle sinemaya veremiyor, tekrar, tekrar, sonra bana dedi ki “Çıkalım mı” dedi, “Ne oldu hayrola” dedim. “Baskın varmış, seni bir 15 dakikalığına kızına bırakayım” dedi. Kızım da bu arada aldığımız evde, dayadık döşedik, orada oturuyor. Ben de öyle deyince “Niye beni evime bırakmıyorsun, ev daha yakın.” dedim. “Yok, oraya bırakayım” dedi. Meğer terk etmiş beni. Sadece yavrum, işte kızımın orada, 15 dakika sonra bana şöyle bir mesaj geldi “Beni affet, buraya kadarmış, hakkını helal et!” O sadece terk edip gitti, evine geldiğimde bütün elektrikleri kestirmiş, doğalgazı kendi üzerine olduğu için, telefonu hepsini kapatmış. Ve doğum günümde.” (K5)

“Normalde, biz şimdi dosyayı arıyoruz, dosya yok. Var mı? Dosyayı arıyoruz dosya yok. Bizim dosya kaç aylarca... Senelerce de. Dosya saksının altına konmuş, düşünabiliyor musun? Saksının altında, icra dosyasının altında küflenmiş olarak bulundu. Bizim avukat bey buldu. Ondan sonra orada kıyametler koptu. Gittim “Siz rüşvet aldınız,” dedim, çünkü her gittiğinde mahkemelerde çikolata ve parfümü gördü, kocasının ona getirdiği... Şöyle bir şey oldu. O günkü mahkeme, işte dedi ya bayandı hâkim, “Fal bakıyor” filan dedi, inanmadı. Kadın da aynı benim yaşadığım şeyi yaşıyor, dedi ki döndü, “Fakirlik nafakası şu anda 3 milyar, tazminat hakkı açık” dedi... Kadını da sürdürdüler. “Ben nafaka yükselecek” dedim. O kadını sürdürdü, [şehir ismi]’e sürdürdü. Ondan sonra bu kadın, o günkü mahkemeyi ben kazandım, “5 milyar şu anda” dedi, “3 milyar fakirlik nafakası” dedi ve dedi “Tazminat hakkı da açık” dedi.” (K5)

“Adam evlilik süresinde başka bir kadınla beraber oldu, bir de çocuğu olduğu halde hâkim ikisinin kusurunu eşit saydı ve tazminat hakkı... Benim de suçum ne? “Benimle evlendiğinde kışında donun yoktu” demişim evin içinde. Bunu kavga ederken de söyledim, bunu suç yapmış. “Bana bunu söyledi” diye dosyasının içine yazmış. Yani “Erkeklik gururumla oynadı” diye.” (K5)

“180 bin liraya yakın nafaka. Yani hâlâ daha fakirlik nafakamı alamıyorum, çeşmeden su içtim çok çok zengin bir ailenin hanımıyken, ekmeğimi alamayacak duruma geldim.” (K5)

Eski eşlerin tavırları, yeni hayatları

Kadınlar eski eşlerinden/boşanmaya çalıştıkları eşlerinden bahsederken genellikle sesleri titriyor. Korkuları tazeleniyor. Kimi kadın olayları detaylarıyla anlatmaktan kaçınıyor. Tekrar aynı şeyleri hatırlamak istemiyor. Kimi kadın ise başına gelebileceklerden hâlâ korkuyor. Eski eşlerin başka kadınlarla bambaşka hayatlarının olması ise ağırlarına gidiyor.

“Aile içinde de hep dalga geçiliyordu onunla “Sen işte sofisin, bu devirde hacı, hocalara güvenmeyeceksin, bir de sofilere.” Hep ailesi bile onunla dalga geçiyordu. Hiç hayatta unutmam, hâlâ da benim büyük kaynım, hâlâ da hep bana söyler “Ben sana diyordum, sofilere güven olmaz” diye. Hep beni uyarıyordu, söylüyordu.” (K1)

“Ben korka korka işi gidiyordum, arkama baka baka. Kaç defa babam beni durağa kadar bıraktı işe, bazen işyerine bıraktı. “Yok senin önünü keseceğim, yok yüzüne kezzap atacağım.” (K6)

“Ben bildim bileli hiçbir iş yapmadı, hiçbir işle meşgul olmadı. Kazanmıyordu işte ne para kazanıyordu ne ev, aile kavramları, hiçbirisi umurunda değildi. Babasının desteğini alıyordu. Ailenin tek oğlu ve ilk çocuk da benim eşim. Düşünün o kadar şımartılmış, o kadar el üstünde tutulmuş, o kadar bencil bir çocuk yani egoist. Baba şöyle, baba böyle, babasının elinden avucundan alıyordu bütün parayı. “İşte kiraya vereceğim, borcum var ona vereceğim, çocuk hasta” ama bize hiçbir şekilde getirmiyordu o parayı. Gidip direkt içtiği zıkkımı alıp onu içiyordu zehirleniyordu.” (K2)

“Ama boşanmamızdan gayet mutlu hareket ediyorlar. İşin daha kötü yanı şu, bizim boşanmamız sonuçlanmadan eski eşim bir kadın kandırmış, kaçırmış ve ondan bir tane kızı var şu an 2 yaşında. Ona dört dörtlük bir hayat yaşıyor kız çocuğuna ama bizim bir 250 lira nafakamızı bile vermiyor. Benim kızım da bunlara çok içerliyor haliyle.” (K2)

“Şu an bile çalışıyormuş ama çalışmıyor gözüküyor, sigortasını yaptırmıyor, tanıdıklarının yanında çalışıyor, parasını da alıyor, tesbih de satıyor, çok iyi kumar parası da kazanıyor, daireleri de var kirada, yaşam şartları 10 numara. Gelip burada Çırağan Saray’ını kapatabiliyorlar, bir geceliğine, mekân kuruyorlar, şey mezesi, içki mezeleri, doğum günü partileri; bunları yapabilecek imkânları var ama çocuğuna nafaka vermeye gelince hâkimin karşısına nasıl bir süt döküyorsa ben de anlamadım.” (K3)

Hukuk süreç, adli yardımla ilişki

Erkekler genellikle mahkemeye gelmedikleri için davalar yıllarca sürüyor. Yasal olarak dava açıldığı tarihten sonra zaman aşımı nedeniyle kısmen boşanmalar sağlanabiliyor. Genellikle erkeklerin açtığı davaları, kadınlar takip etmeye devam ediyor, lakin boşanmanın tamamlanması süreci uzun yıllar sürüyor. Adli yardımı ise bir yakınları, mahkeme salonlarında çözüm ararken ya da polisin bilgi vermesiyle öğreniyorlar. Boşanma davası haricinde takip etmek zorunda kaldıkları nafakalarını alamadıkları için icra davaları da var. Bu mahkemeleri takip ederken iş yerlerine söylemeye çekiniyorlar.

“Mahkemeye gidip gelirken bir, iki, üç, dört derken bana dediler “Baro avukatlığı var, neden oraya başvurmuyorsun? Durumu olmayanlar, avukat parası ödeyemeyen insanlar başvurduğu zaman, devlet uygun gördüğü zaman araştırıyorlar. Uygun gördüğü zaman avukat veriyorlar, neden yapmıyorsun?” Ben dedim “Bir şansımı deneyeyim” dedim. Denedim, çok şükür. Şu an boşanma davası. Nafaka davasını zaten icraya vermiştim ben daha önce.” (K1)

“Bir dava açtı, boşanma davası, o ay dolmadan geriye çekti o davayı, boşanma davasını. Sonra yine ikinci kez boşanma davasını kendisi açtı, önce çocukları görmek için açtı, bu köye gitmeden önce, biz ağustos ayında... Nafaka davasını ben açtım, o gittikten sonra açtım. Baro avukatı sade nafaka davama baktı ama diğer davalara avukat tutmadım, sade nafaka davası için. Hep kendim, kendi çabamla bir şeyler yapmaya çalıştım.” (K6)

“Geriye dönük 7 milyarı [7.000 lira] ödemedi zaten ödemiyor. Avukat hiç ilgilenmedi. Çok mesaj attım, ta gittim Baro’ya gittim. Adliye’ye gittim. Şikâyet ettik hatta oraya gittik “Başka avukat verin” dedik, vermediler bize... Baro’ya gittim, “Bu sana” dedi “hani maliyetli olur, biraz ücretli olur” dedi. Durumum yok zaten 950 lira ile geçiniyorum.” (K6)

“Uzaklaştırma için sürekli ben gittim başvuruda bulundum. Avukatım çıkarttı. Kendi avukatımla bu konuda sorun yaşamıştım. Hani ben ona WhatsApp’tan yazıyorum böyle böyle, “Koruma kararımın günü bitti” diye. O da bana “Tamam, okey” diyor. Sonra ben de bunun rahatlığı içerisindeyim hani çıkarttırdı herhalde diye. Sonra bir gün arıyorum, çıkarttırmamış. “E ben size güvenip elimi kolumu sallayıp dışarı çıktım, hayatım tehlikede.” “E siz bana

söylemediniz.” Ben de WhatsApp’tan ekran resmi çektim attım. “Bakın ben size söylememiş miyim? Söylemişim, siz de okey demişsiniz” diye, öyle bir sorun yaşamıştım kendisiyle.” (K2)

“Hani ben bunu duyduğumda avukata dedim ki “Hani biz bunu koz olarak kullanamaz mıyız?” Sonuçta boşanma davası devam ederken, yani boşanma davası sonuçlanmadan eşlerin birbirine olan sadakat yükümlülüğünün ihlalden dolayı bir dava açamaz mıyız buna” dedim, hani sonuçta benim ve kızımın onurunu kırdı. Onur kırıcı bir hareket. Kâğıt üstünde de olsa boşanma davası sonuçlanmadan olan bir şey ve yasak ilişki, hani nikahsız dünyaya bir çocuk gelmiş, yani dedi “Bunu nasıl ispatlayacağız?” Kadının TC’sine kadar hepsini buldum, araştırdım, buldum, bunu mahkemeye sundum. Avukat da hâkime söyledi böyle böyle diye. Üzerinde durmadı yani. Fotoğrafları falan da buldum, hani çocukları var. Hiçbir şey yapamıyorum, gerçekten çocuğumun da onuru kırıldı, benim de onurum kırıldı.” (K2)

“Bakın maddi, manevi tazminatım da var ama hiçbir şekilde vermiyor yani. Duyuyorum milletten yıpranma parası 40 bin lira almış, onu almış, bunu almış. Ben, ellerim bomboş yani. Bana değil zaten sadece çocuğa veriliyor. Çalışmıyormuş da hâkimin dediği lafa bakar mısınız? “Çalışmıyor, neyinden ne alacaksın?” Bana ne? Senin karşında genç adam duruyor, “Git hamallık yap ver” de yani. Benim hiç bu konuya inancım kalmadı, hâkimler, savcılar hiç kimse işini doğru düzgün yapmıyor. Biz 50 bin lira istemiştik, bize layık görülen bu. İşte hâkim diyor ki “Neyinden ne alacaksın yani” diyor. Böyle bir terim olmaması gerekiyor.” (K2)

“Bunu benden istediler, avukatım dedi “Eşinizin çalıştığını nasıl ispatlayacaksınız” dedi. Dedim “Nasıl ispatlayacağım, ben peşine kimi takacağım, dedektif mi takacağım,” yani dedim. “Kimim kimsem yok, ben takılısam beni görür” dedim ki “Bunu başaramam ben buradan [şehir ismi]’ne gidip nasıl onu takip edeceğim ki? (K2)

“İcra mahkemeleri var, sulh ceza var, yani hepsi sulh ceza. Şu an zaten davam bitti, sulh ceza mahkemelerine de ben giriyorum zaten avukat değil, sadece, giriyorum, “Şikâyetçiyim,” diyorum, artık kamulaştığı için devlet ona ne ceza kesiyor ya da üç ay hapis cezası diyor, o da üç ayı para cezasına çevirttiriyor, genelde böyle oluyorlar yani.” (K2)

“Uzaklaştırma için dilekçeyi verdiğim zaman bir polis memuru “Gerekirse abla adli yardım alırsın” dedi. Avukatım yok, davamı savunamıyorum, hiçbir şey yapamıyorum, “Abla üzülme, çocuk kucağında,” kar kış üstümde bir şey yok.” (K3)

“O zaman o polisin bana vermiş olduğu durumla, duruşma tarihi belli olmadan daha ben direkt şeye gittim, Baro’nun telefonunu, bir internet kafeye gittim, “Abi” dedim, “param yok ama bana Baro’nun telefonu lazım, arayacak kontörüm de yok.” O zaman ankesörlü telefonlar vardı, kart vardı bende, benim ailem bana telefon kullandırtmadığı, kart almadığı için ben ankesörlü telefonda Baro’yu aradım, “Randevu verin, çaresizim, gelmem lazım.” Kadıköy’ü tarif ettiler, Kadıköy’e gittim, boncuk işledim, bir elbise abiye işledim, o zamanın parasıyla 13 lira mıydı, 12 lira gibi bir para aldım. Onu yol parası yaptım, minibüsle Kadıköy’e yaptım gittim, Baro’ya, Baro’da dilekçe doldurdum, “Neyin var, neyin yok?” “Hiçbir şeyim yok” dedim. Ondan sonra bana avukat atandı, avukat atandığı zaman avukata danışmaya gidince

avukatım beni aradı, “Gelebilir misiniz,” dedim “Gelecek yol param yok, geleceğim ama yol param yok.” “Yeriniz nerede” derken ben oraya avukatımla tanışmaya gittiğimde, avukatım bana 50 lira mıydı, 120 lira mı çok hatırlamıyorum, öyle bir para, “Yol parası yaparsın” dedi. Onunla ben girdiğim işyerinden haftalık alana kadar, bir haftalık çalışınca maaş alacaksın, o zamana kadar hem ekmek parası yapmıştım hem de böyle bir durum.” (K3)

“Beş yıl boşanamadım, çelişkili oldu, tekrar barış, şimdi biz bir buçuk seneden sonra tekrar barıştığımız için açıkçası hâkim onu şey yaptı, 2012’de falan ben imzamı aldım galiba. İki iki buçuk yıl da son dava sürdü, toplam beş yıl sürdü ama toplasanız bu beş yıl imza içerisinde ben altı ay ya evimde kalmışım ya kalmamışım, üç gün, üç gün; beş gün...” (K3)

“En son hâkime bizi boşamıyordu, sürekli gün atıyordu, artık ben de avukat verilmiş Baro’dan, avukatın işi gücü rast gitsin, sizden iyi olmasın, dört dörtlük, karı koca dört dörtlük savundular beni. Şu an zaten avukatım savcı oldu. Çok iyi savunmayla en son ben duruşmaya katıldım, “Ayrı evde yaşadığım, nikahında kalmak istemediğim, çocuğuma şiddet uygulayan, bana bir ekmek getirmeyen bir adamın imzasında ben niye hâlâ kalıyorum, ben bu zulmü artık istemiyorum. Ya beni öldürün ya bu adama vermeyin. Bitsin davam, ben de önüme bakayım ya da bir şekilde çözüm. Bir de beni verirsiniz, yani boşamazsanız, bu adam bana bir şey yaparsa mesuliyet size ait” diye ama ben nasıl bir savunma yapmışım, hani can acısı, düşünün yani.” (K3)

“Bir de adam devamlı gerçek olmayan adresler veriyor ki gerçek olmayan adresleri vererek, orada oturmuyor ama gerçek olmayan adresler vererek bir şeyin ona tebliğ edilmemesini sağlayarak hapis kararı çıkamıyor, böyle bir saçmalık var. Ben onu avukatına da gönderiyorsam o kararı, hapis kararının çıkması lazım. Kanun yok. Ve her seferinde biz bunu mahkemede kaç kere dile getirdik. Gerçek, bir gün ona “Adresinizi söyleyin” diyor, söyleyemedi adresini, hâkim karşısında adres söyleyemedi. söyleyemedi, oradan avukat müdahale ederek adres bildirdi. Tabii o da sahte adres, eski...” (K5)

Ödenen (ödenmeyen) nafaka miktarları, mahkemelerin nafaka kararları

Nafaka için özetle söylenebilecek tek şey var: Ödenmiyor. Erkekler nafakalarını ödemiyorlar. Nafaka miktarları ise çok düşük. Genellikle sadece çocuklar için verilen iştirak nafakası kararı alıyor mahkemeler. Onu da zaten yatırmıyorlar. İcra davaları açılıyor, hapis cezası çıkarsa bir miktar para alabiliyorlar, o paranın da bir kısmı mahkeme masraflarına sayıldığı için kadının eline yine bir şey geçmiyor. Erkekler ise kendi işlerini yapsalar da sigortalı, asgari ücretli çalıştıklarını iddia ediyorlar. Mülkleri var ise onu yakınların üstüne yapıp göstermiyorlar. Devlet beyanı kabul ediyor ve araştırmıyor. Yani erkek ekonomik olarak güçlü olsa bile bunu saklamayı beceriyor.

“Neden nafakayı göndermiyorsun çocuklara” çünkü hâkim kestiği zaman 700 milyon [700 lira] toplam ikisine; 350-350 kesmişti. “Neden ödemiyorsun” dediğim zaman “Çocuklar o parayı hak etmiyor” dedi bana. En başından beri hiçbir şekilde ödemedi vallahi. İcra davasına gittik.” (K1)

“950 para veriyor, yetiştiremiyor. Motor ustası, 7-8 milyar [7.000-8.000 lira] maaş alıyor. “Ben” dedi çok yalan konuşmaya başlamış, “asgari ücretle çalışıyorum, hiçbir gelirim yok, şu yok bu yok.” Araba alıyor, başkasının üstüne yapıyor arkadaşıyla. Dükkân açıyor başkasının üstüne yapıyor, hani var, bayağı bir şeyleri var ama hep saklıyor. Ondan sonra arkadaşından parası çıktı, arkadaşlarına yardım etmiş, kimisine ev alırken yardım etmiş, kimisine şey yapmış, böyle şeyler yapmaya başlamış bu. Bunu yemişler yani çalıştığı parayı; eli avcu da bayağı bir genişti. Ben de anlattım işte, hâkim dedi ki o zaman 350’şer çocuklara işte 300 bana... 950 liraya nasıl geçineyim, çocuğum dışarıdan bir şey istiyor, alamıyorum. Okulun masrafları bitmiyor. Bir de onu gönderirken bile mesaj atmış, “Son yiyişin olsun” yazmış, sanki çok, verdiği para çok büyük bir meblağ da bir da bana öyle mesaj atmış.” (K6)

“Nafaka meselesi, ben 2015’te açtım davayı, geçici velayetler bana verilirken 200 lira bana, 150’şer lira çocuklara diye geçici tedbir nafakası kesildi ama bunların hiçbirisini ben alamadım. Hiç alamadım. Ondan sonra bunu geçen yıl, yani 2015’ten bu yana neredeyse dört yıl olacak, geçen yıl bu birikmiş nafakalar için icraya koymuş, icraya konulunca sadece bir kısmını, mesela 20 bin liraysa ben bunun sadece 10 bin lirasını alabildim. Hani mahkemeye ne kadar kesildi, avukat bunun üzerinden ne kadar aldı, onları ben bilemem, hani bunun bir adli giderleri falan oluyor sanırım. Onları bilmiyorum, 10 bin lira kadar yatırmışlar, çünkü hapis cezası çıktı hakkında. Hapis yatmamak için para yatırması gerekiyordu. Cezaevinde kalmamak için babası ile birlikte, babasının çünkü maddi durumu var, kendisinin de var, şu an çalışıyor da ama sigortasız olduğu için “Çalışmıyorum” diyor, sırf bana nafaka ödememek için. Dört tane Mercedes minibüsleri var atlarında, yani durumları çok iyi. Ev kirası alıyorlar her şekilde.” (K2)

“Benim kız dedesini aradı, “Babam nafakayı yatırmıyor dede, o yatırmıyor o zaman sen yatır” diye. O da diyor ki “Kızım babanın dört tane Mercedes’i var, yatırır” diyor, demek ki durumları gerçekten çok iyi.” (K2)

“Ben hayatımı kopardım aldım, iyi kötü bir meslek sahibi oldum, iyi kötü bir, onun 500 lirasına minnet edemiyor olabilirim ama açığım var mı? Var. Benim hakkım kardeşim. Niye ben almayayım ya, niye benim çocuğum o para ile gidip de eğlenmesin. Ben 15 yıldır çocuğumla bir tatil yapamadım, bir yere bir günlüğüne bir şehir dışına götürmüş değilim. Bir gün dışarıda bir kahvaltı yedirebilecek bir pozisyonum yok, neden? Kumarcı bir babası var, kumara gelince parası var, bana gelince...” (K3)

“Hiç verilmedi, sadece 500 lira aylık nafaka, 300 bana 200 lira çocuğa mı; 200 bana, 300 çocuğa mı, öyle bir paylaşım yapılmıştı, 500 lira. “İleride artırılabilir” açıklaması, parantezi içerisinde ama bir artırım olmadı.” (K3)

“Nafaka talebim vardı. O zaman ilk bu avukatım, Baro’dan verilen avukatım davayı açtığı zaman iyi bir savunma yaptığından ve ben de o zaman çalışıyordum, çalışıyordum ama 9 bin lira kira borcuna rehin beni bıraktığı için bizim gerekli sebebimiz vardı. Nezarete girmesin diye o zaman ailesi ödedi o parayı. 11 bin lira, bana verilen para 5 buçuk milyar, geri kalan dava, dosya, vs. parası olarak ödendi, o günden sonra bir daha nafaka alamadım, 2011 yılında. 2011 yılında, bir buçuk iki yıllık nafakaydı, 11 bin lira gibiydi işte faiziyle, dosyalarıyla

11 bin lira gibi bir rakam tutmuştu. 5 buçuğu bana verildi, geri kalan dosyalara, icralara vs. icra kanalıyla alındı o da. 2012 yılında tahsil edilen para, o parayı da ben direkt mal sahibine verdim, kira borcum vardı ve evi boşalttım, çünkü kira yüksekti. O günden sonra bir daha nafaka görmedik, dava açtım.” (K3)

“Bana 15 bin lira yıpranma parası verildi, yıpranma parası hiç açılmadı. Hiç verilmedi. Sadece geçenlerde tekrar avukatımla talep açtığımızda 4 bin lira para yatırmıştı bana, 1000 lirası bana geldi, yani dosyaydı şuydu buydu kesinti vs. her iki tarafın avukatı, dosya masrafı, bana, benim elime geçen para 1000 lira oldu. Şimdi tekrardan ben günü doküman aldım. Bana bugüne kadar o işte nezaret yatma durumundan bugüne kadar bana gönderdiği para tahmini 1000 lirayı geçmemiştir ve yaklaşık 7 ay oldu; bir 150 lira gönderdi, bir 200 lira gönderdi, bir 400 lira gönderdi. ... Yani alacağım şu nafakalarla falan yaklaşık 50-60 bin lirayı bulmuştur, yani yıllık faiz ortalamasını bilemem, düşünün 2011’de desek nafakayı: 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, yedi yıllık nafakayı çarpsak 6 bin liradan, 7 yıllık nafaka en az 35-40 milyar yapıyor. 15 lirada o, 50-60 [bin] lira para. Tabii faizlerini de bilmiyorum, alınsa adam gibi ben evimi alsam, kiradan kurtulsam veya kendime bir, ne bileyim ayağımın üstünde duracak bir yer kursam ya da çocuğumun eğitimine düzgün bir eğitim sağlasam, ya en azından derim ki “Ya boşandım” ama iyi kötü yüreğim teselli olur.” (K3)

“Ben her türlü, isterse benim trilyonum olsun o adamın çocuğu ve ona acı için ona ödetirdim, çünkü o onun çocuğu, çocuğun lüksü diye bir şey yok. Çocuk her zaman en iyi şartlarda bence geçindirilmeli ve onu o isteyerek dünyaya getirmiş, mevlam nasip eylemiş ama o isteyerek yapmış. Buna hazır değilse yapmasaydı. Başka, kendi hayatını karartabilir, benimkini karartabilir ama bir çocuğunkine izin vermem, vermeyeceğimi, o yüreğimi hafifletmek adına olsa da o parayı alırım, ihtiyacım mı yok, bugün benim eşim çalışsın, o para devletten verilsin ama ben şurada bir dairem olsun ben para basayım, ben o parayı yemem, hayır kurumuna bağış yaparım, bir çocuk daha okuturum benim imkânım iyi, çocuğum iyiyse, ben o parayı yine o adamdan alırım. Hak etmiyor çünkü.” (K4)

“2 bin lira nafaka yazdılar. Önce 5 milyardı [5.000 lira], sonra 3’e indi, ondan sonra 2’ye indi. Yoksulluk nafakası bu. İlk başta 250 yatırıyordu, sonra 500’e çıkarttı. Kendi maaşını da 2 bin TL gönderdiği için 500 hani maaşının şu kadarını 4’te 1’ini veriyordu, daha doğrusu kanunun kaçak noktalarını işleme sokmak için uğraşılıyor. Kendisini yoksul gösteriyor yani. Tabii devlet bunun araştırmasını yapmıyor. O ne beyan edilirse onu gerçek olarak kabul ediyor. Yanında çalışan sekreteri 4 bin lira alıyor, asistanı, kendisi 2 bin lira maaş alıyor, olacak şey mi?” (K5)

“Haksızlığa tahammülüm yok, hakkımı istiyorum, o malları yarı yarıyaysa, yarı yarıya istiyorum, yani kaçırılmadan önceki malların yarı yarıya olanını istiyorum. Tazminat hakkımı istiyorum. Nafakamın da 2 milyar olmadığı için 5 milyar istiyorum.” (K5)

“Aylığımı ona göre bağlamaya çalıştı kadın, kadını [şehir ismi]’e sürdürdü. Daha sonra ben böyle oturdum, dışarıya çıktım, nasıl, böyle bekliyorum, avukatımı bekliyorum, böyle geldi benim etimi büktü. “Sen göreceksin” dedi bana, şöyle yaptı, öbür tarafta da karşımda avukat ne dedi biliyor musun? “İçeri gir bak, sen bu mahkemeyi kazandın mı zannediyorsun” dedi, “Git bak, mahkemeyi biz kazandık. Hepsini donattı” dedi. Ben deli gibi kalem odasına girdim

yavrum hep böyle iPhone cep telefonları, iPad'ler ve çikolatalar, parfümler var, böyle deli gibi, beni sokmak istemediler, beni ittiler. Orada zaten hep azarladılar beni yaşlı kadını, "Genç bir adamı şey yaptın" diye. Dedim ki "Tabii, benim param yok değil mi?" dedim, "Bunların hepsini onun aldığını biliyorum, o söyledi avukatı" dedim. Ondan sonra beni dışarı attılar, ben böyle ağlarken [isim] Hanım da cübbesini bırakmış geldi, "[isim] Hanım biz kazanamamışız, hepsinin, bak gir içeri, [isim] Bey onlara neler almış" dedim, hâlâ bak dikkat ederseniz saygıda kusur etmiyorum. Hep ben ona [isim] Bey diye hitap ederdim, o da bana [kendi ismi] Hanım diye hitap ederdi. Ne kadar aşk dolu da olsak, şey yapmazdı ama kimse olmadığı zaman "Aşkı, bebeğim" diye hitap ederdi, ben de ona. Ondan sonra "Şey, tamam üzülme, biz şey yapacağız, sen rahat ol" dedi. "Gir içeri, iPad'ler, iPhone'lar dolu, getirmişler ve bunu bana avukatı söyledi" dedim. Kaç sene sonra çıktı." (K5)

Çocukların anne ve baba ile iletişimleri, görüşme sıklıkları, aile içindeyken yaşadıkları

Bu evliliklerin en başından en sonuna kadar şiddete maruz kalanlar arasında çocuklar var. Anne karnında şiddet görmeye başlıyorlar. Kadınlar çocuklarını okutuyor ve okutmak da istiyor, çocukların arasında okula gitmek istemeyenler var. Annelerinin başlarına gelen şeyleri gören çocuklar ise babalarını görmek istemiyorlar, babalarından korkuyorlar. Kimi kadınlar çocuklarının başına daha kötüsü gelmesin diye boşanmak istiyorlar, kimi kadınlar ise "ne olursa olsun babadır gelsin çocuklarının başında dursun" diyorlar. Babalar gittikten, aile dağılma sürecine girdikten sonra ise çocukların genel durumunda kadınların gözlemledikleri derslerinde başarısızlık ve anneye daha da düşkünlük. Babalar ise çocuklarını arayıp, sormayı, çocukları istemese de onlarla arayı düzeltmenin yolunu bulmayı düşünmüyorlar.

"Hiçbir şekilde arayıp sormuyor. Çocuklarım ciddi anlamda onu istemiyorlar; görüşmek, konuşmak istemiyorlar ve ben defalarca kez söyledim, "Bu benimle babanızın arasında olan bir şey, eğer siz isterseniz telefonda ben sizi görüştürürüm, hani ben konuşmam ama siz görüşürsünüz, eğer isterseniz yaz tatillerinde sizi gönderirim, problem değil" diyorum ama çocuklarım öyle bir olmuş ki, gittiği zaman küçüğü 8 yaşındaydı, diğeri de 11 yaşında falandı. E çocuklarım ister istemez iyi kötü bunların bilincindeydi, farkındaydılar. O yüzden kabul etmiyorlar, istemiyorlar babalarını. Her şeye şahit oldular, diyorum ya size bire bir hepsine şahit oldu." (K1)

"Rabbim izin verirse, Allah'ın gücüyle, eğer bende de o güç olursa, Allah'ın izniyle gerçekten okutmak istiyorum. Hep söylüyorum "Ben okuyamadım," hele zaten öyle bir hırs olmuş ki demesinler, diyorum ki ben bugün de oğlumla konuştum, söyledim, diyor ki "Anne ben önümüzdeki sene okulu bırakacağım, artık gitmeyeceğim liseye." Ben zorluyorum, diyorum "Gideceksin" büyüğe. Diyorum "Bana onun lafını getirtme, bana demesin 'Bak ben yokum diye, ben onların başında durmadım diye çocukları okutmadı' falan demesin." (K1)

"Karşı taraftan tek istediğim şey sadece bu çocukları arasın. Ayda bir kere ya, senede bir defa da olsa arasın. Çocukla çocuk olunmaz, en azından bu kadar olunmaz. Onlar senin evladın be adam, senin soyismini taşıyorlar, senin kanından, senin canından. E ben söyledim ya benim çocuklarım onunla görüşmediği için, konuşmadığı için diyor ya "Ben zaten oraya geleceğim şey yapacağım." Dedim "'şey' derken ben sana yardımcı olayım, DNA testi mi

yapacaksın?” “Evet” dedi “DNA testi yapacağım. Dedim “Buyur gel, başım gözüm üstüne, ne istiyorsan ben varım. Gel” dedim “gel yapalım, erkeksen yapalım ama” dedim Allah şahittir ben bunu söyledim, dedim “ama eğer senin istediğin sonuçlar çıkmazsa” dedim, “o zaman senle ben çok kötü olacağız, haberin olsun. Ya sen sağ kalacaksın ya ben sağ kalacağım” çünkü ağır bir kelime, beni pis şeylerle itham ediyor, sanki ben onu aldatmışım, çocukları başkasından peydahlamışım gelmişim gibi, bunlarla itham ediyor, zoruma gitti. Ne geliyor ne gidiyor ne arayıp ne soruyor.” (K1)

“Hiç arayıp sormuyor çocuklarını. Çocukları almak için hâkim bile karar çıkardı ya hani “Görüşebilir,” yatılı görüşme, başka bir kadının yanına! Hafta sonları şöyle, dedi “Cumartesi günü alacak, pazar günü getirecekti.” Çocuklar bunu istemediler, gitmek istemediler geldiğinde. Tekrar bu şey yaptı, tekrar dava açtı... O zamanki davasında da çocuklar zaten çocuklar şeyde de hâkimin karşısında da dedi “Biz istemiyoruz” dediler. Şimdi sorsan çocuklar hangi sınıfa gidiyor, dersleri nasıl? Hiçbiriyle alakası yok hiç.” (K6)

“Şimdi gözüm arkada kalıyor ister istemez, küçüğü de bugün elini kesmiş, düşmüş parkta. Annem bakıyor Allah razı olsun, 15 gün işte gideli. Gitmemi istemiyorlar bakma sen. Sürekli yollarımı gözlüyorlar. Mesaiye kalıyordum 20:00'ye kadar “Sen niye erken gelmiyorsun, seni çok özliyorum” diyor küçüğü. Babası gittikten sonra ikisi daha çok düşkün olmaya başladılar. Sürekli korkuları var ikisinin de. Babanın gelmesine dair de. Hani “Sen de gidersen biz ne yaparız?” “Oğlum, nereye gideyim” dedim, “nereye gideyim? Sizi bırakıp asla bir yere gitmem” dedim. Hâlâ böyle sınıksız yatarken bile üçümüz bir arada.” (K6)

“Babasının gittiği süre zarfında onların dersini yine hiç ihmal etmedim, ikisi de çok çalışkan bir çocuk, takdir getiriyor ikisi de. Derslerini yine bildiğim kadarıyla, ben de ortaokul mezunuyum, bildiğim kadarıyla yaptırıyorum, çok başarılı ikisi de Allah razı olsun o konuda.” (K6)

“Kızım şu an ergen, biraz iç dünyasına kapandı. Konuşmak biraz zor şu aşamada onunla. Çok içine kapandı, kimsenin onu anlamadığını düşünüyor, çok isyankâr. Güven korkusu, çünkü bozuk bir okulda oturuyor. Oradan en başında söyledim, “Kendine çok iyi iki arkadaş belirle” dedim, “onlarla arkadaşlık yap” ama ben bir gördüm bu bayağı bir WhatsApp grupları falan var yani beğenmediğim kişiler var, okulda sigara içiyorlar, her türlü her şey oluyor. Kapısında satıcılık falan yaptıklarını duydum.” (K2)

“Sadece bu yaz görüştüler de sonra da bizim kararda görme hakkı var, “Gelip polis zoruyla alırım” dedi. Ben de dedim “Tamam, lanet olsun, çocuğa polis zoruyla deyip psikolojisine öyle yansıtma,” o da babasına kardeşini görmeye gitti aslında. Oğlum dedesi ile babaannesinin yanında yaşıyor. Yeni çiftin mutluluğu bozulmasın diye oğlanı hiç yanlarına bile almıyorlar. Benim oğlan gerçekten üvey evlat gibi şu anda. Öksüz yetim onlarla yaşıyor ve çocuk iyi bakılmadığından dolayı körelme olmuş, zekâda problem yok ama dersleri inanılmaz kötü, yaşlılarından iki yaş geriden geliyor, haftanın bir günü de rehabilitasyona gidiyor 1 saatliğine. Özel eğitim aldırıyorlar, durumları çok iyi olduğu halde, çocukla ilgilenmiyor hiçbir şekilde ve ben çok çaresizim. Çocuk beni de hiç istemiyor, sevmiyor, bana düşman yetiştirildi. Bana anne bile demiyor. (K2)

“Otizmde ilk ben şüphelendim çocuğun hareketlerinden. Doktor dedi “Siz mi bunları fark ettiniz?” “Evet” dedim. İşte beni alkışladı “Gerçekten size bravo, bunu fark edemeyen çok kişi var” falan diye. Bunu yine kabullenmedi yani benim eşim. Ondan sonra zaten biz o sene ayrıldık. Çocuk da bu durumu ilerledi, yani iyice köreldi. Çocuğun fark edilir fark edilmez bir özel eğitim alması gerekiyordu. Hani akıl testi yapıldı, “Zekâda problem yok ama çocuk ciddi bir travma geçirmiş, hani bu sizin kavga anında” falan diyor. “İç dünyasına girmiş çocuk” diyor. (K2)

“Kız çocuğunu da şu an, babasına diyor ki hani “Baba dershaneye gideceğim” diyor, “Okuyup da ne yapacaksın, okuma ne yapacaksın” diyor, “Ne okulu” diyor. O kadar geri kafalı ki şu an bize karşı böyle....“Geçen gün mesela doğum günüydü, babasıyla iletişime geçti, doğum günü hediyesi telefon istedi, “Derslerim iyi değil beni dershaneye gönder” dedi. Babası kayıtsız kaldı, yani ilgilenmiyor. Hiçbir şekilde ilgilenmiyor, aylık 250 lira nafakasını da yatırmıyor.” (K2)

“Beş yıl çocuğunu göstermedim, karar olduğu halde çocuğunu göstermedim. Polis kararı ile dilekçe yollayıp çocuğu mahkeme yoluyla almak, bir ay tatil yapmak istediğini dile getirdi. O durumda çocuğu bir hafta vermek zorunda kaldım. Çocuğumu götürdüğünde eve bırakmış, evde babaannesine gece çıkmış tekrar varoşluğa. Çocuğu bir battaniyenin bir katını altına, bir katını üstüne tek bir odada, o çocuk beni aradığında korkudan konuşamıyordu. “Anne beni buradan al, adres bu” diye, tuvalette arıyor beni, “Anne ben bu adamdan korkuyorum, beni çabuk alır mısın anneciğim, anneciğim alır mısın anneciğim, sana gelmek istiyorum anneciğim” böyle bir şey düşünün. (K3)

“Oğlum vurdurturmaya kalktı, oğlumun işini bozdu. Oğlumun ortağına ev aldı, oğlumun ortağı oğlumun dağa kaçırdı. Evini barkını bastılar. Ortağını satın aldı. Düşman oldu, bıçakladı oğlum. Kızımı bütün işçilerin arasında dövdü, söylemesi ayıp böyle vurunca burası düğmeliymiş, memeleri filan fırlamış, kapatmaya çalışıyor, videoları falan hep sakladılar, kaç kişi şahit oldu. Sonra hepsini tehdit etti. “Biz burada çalışıyoruz, o yüzden şahit olamayız” dediler, ekmeğimizden olmayalım diye.” (K5)

Aileler boşanmaya nasıl bakıyorlar?

Kadınların aileleri boşanma sürecinde kadınlara “çocuklarını bırakırsan baba evine dönebilirsin” teklifinde bulunuyor. Kadınlar çocuklarını bırakmayı asla istemiyor. Akraba evlilikleri nedeniyle boşanmak kadınları daha da zorluyor. Kimsesiz kalıyorlar. Aileleri ekonomik olarak onlara destek çıkabilecek durumda değil. Kadınların boşanmalarını istemiyorlar, eşleri başka bir kadınla başka bir hayat yaşasa bile resmi nikah kıyamaması için boşanmayı mümkün mertebe uzatmalarını söylüyorlar.

“Ben bırakıp gitmedim, çünkü gidemem, ben ölürüm, öleceğimi de bilsem, gerekirse dilencilik yaparım ama ben çocuklarımı bırakmam, kimseye de vermem.” (K1)

“Bizim aileler, şimdi benim anne babam, bir de onun annesi babası bizim boşanmamızı istemiyor, yani en azından onlar zaten onunla görüşmedikleri için bana söylüyorlar

“Boşanmayacaksın” diye. Onun annesi ile babasının düşüncesi farklı, “Gelir, onu bırakır gelir, affedersin, hani gene bir aile olarak kalırsınız” düşüncesiydi ama benim annemle babamsa “Gelse de affetme ama boşanma,” “Neden” diye sorduğum zaman “Karşı tarafa hani nikâhı vermesin, resmi nikâhı o tarafa kıymasın” diye o amaçla istemiyorlar.” (K1)

“Dava günü yaklaştığı zaman kafam karman çorman oluyor, ne yapacağım, ne edeceğim? Karar veriyorum, diyorum “Boşanacağım,” ailemle konuşuyorum, ailem bana diyorlar ki “Eğer boşanırsan sana hakkımı helal etmem” diyor, kalıyorum; tıkanıyorum, kalıyorum, ne yapacağımı bilmiyorum. Dediğim gibi Şaban gibi, mahkemeye git gel, git gel, başka hiçbir şey değil, hiçbir şey yapamıyorum.” (K1)

“Babam ne desin, “Gel kızım” dedi. “Baba” dedim “ben gelsem de bu saatten sonra senin kapında duramam. İki çocukla ben kimsenin evine sığamam. En azından kaynanamlar bana başımı sokacak kadar bir yer verdiler” dedim, “orada duruyom” dedim. “Tamam kızım” dedi, “ben seni zor etmiyom, nasıl istiyorsan öyle yap ama ben gelmeni de isterim” dedi. “Evin küçük baba, nereye sığacağız biz” dedim. Çok küçük, iki göz odası, mutfak bile yok. O yüzden...” (K6)

“Benim ailem bana hiçbir destekte bulunmadılar. Bizim ailede boşanma yok, hoş karşılamadılar. Babam çocukları bırakıp gitmem konusunda, kardeşlerim de öyle istediler, hani zaten onların en azından benim bırakıp gitmemi istediler kızımı. Ben de bunu kabul etmedim. Dedim “Anne ben sizin evladınızsam, o da benim evladım” onun için çabaladım yoksa ben elektriği, doğalgazı kesik olan, ev sahibine borcu olan evi bırakıp başka yere gidebilirdim ama sırf o süreci çocuğum çok fazla hissetmesin, okulundan ayrı düşmesin, evinden ayrı düşmesin, psikolojisi daha fazla bozulmasın diye o bütün borcun, o bütün sıkıntının altına girdim ve temizlemeye çalıştım yani.” (K2)

“10 sene boyunca ben her defasında boşanmak istedim, hep önüme set çektiler. “Olmaz asla böyle bir şey” diye. “Gelinliğinle girdin, kefeninle çıkarsın” diye söylediler hep. Dedim “Artık yeter, benim yerime kimse karar almasın, ben kendi kararımı kendim alacağım.” Kızımın isteği ile boşandım. Bir gün yine çok dayak yedim, geldi yaralarımı sararken dedi “Anne, babamdan boşan artık gelmesin eve” dedi. 3’e ya da 4’e gidiyordu, evet. O zaman gittik, aynı gün işte kızımın adliyeye gittik, üzerimde beş kuruş para yoktur yani minibüs paramı bile minibüste başkası verdi. Gittim, Adliye’de bu davayı açtım.” (K2)

“Hayır, babamın üç aydan üç aya aldığı bir emeklisi var. Kardeşlerimin de durumları çok iyi değil, meslek sahibi değil, ev aldılar, kredi ödüyorlar, maaşları kesiliyor diye biliyorum yani hepsi kendi evine girdi, kendi evine girmek için de borçlandılar diye biliyorum ama onlar zaten en başında söylediler, hani “Bize güvenme, kendin bu işin altından kalkabileceksen yap, madem çocuğu bırakıp babamın evine gitmiyorsun, o zaman kimseye de eyvallahın olmayacak” diye. Benim görümcemle, eşimin kız kardeşi ile ağabeyim evli. Bir de senelerce onun tehdidi vardı üstümde. “Sen gidersen biz de kızımızı alırız” diye.” (K2)

“Eşim “Alın kızınızı, ben sahip çıkmıyorum” dedi. Yedi ay ben ailemde kaldım. Doğumun son dokuzuncu ayında yörelerde biliyorsunuz şey yok, “Baba evinde çocuk doğurdu” olayı. Apar

topar beni bir daha buna verdiler, “Doğumunu yap, ondan sonra çocuklarını verin, alalım seni” dediler. Kocamın kahrını çekeceğim ama çocuğumdan ayrılmayacağım” dedim.” (K4)

“Boşandığımda ben ailemle görüşmedim yaklaşık beş yıl görüşmedim. “Şartlar ne olursa olsun” dedim, “siz benden evladımı talep ediyorsunuz, hani bırak diyorsunuz, siz beni bırakın” dedim. Mesafe koydum, iş buldum, çalıştım, ayaklarımın üzerinde durduktan sonra ailem bana söylediğinde “Sığıntı değilim ben” dedim, gitmedim. Sonra ailem tekrardan, şu an yani ailenin en gözde insanıyım diyebilirim. Başkaldırdım yani.” (K4)

“Onun ailesi “Yol yakinken git, bizim oğlumuzdan sana koca olmaz, adam olmaz” dediler. Kaynanam söyledi, zaten ondan sonra bitirdim ben. Benim kaynanam borç para veriyordu, kumara gönderiyordu, kocamın kartı kaynanamın elindeydi. Kaynanam eve ekmek alırsa ben yiyorum, almazsa yemiyorum. Hiç üç gün aç kaldınız mı hamile halinizde? Çocuk midenizi kemiriyor ya resmen içinizdeki o canlı, hissediyorsunuz, midenizden su çekiliyor resmen.” (K4)

“Evlenince de babam bütün mal, reddetti babam ha onu da söyleyeyim mirastan. Mahkeme açarak geri aldım. “Bir jigolo ile evlendin sen” dedi, “kendinden bu kadar büyük bir insan, ancak senin bir kariyerin var, benim param,” hâlbuki eşim zenginliğimi bilmiyordu. Babamın çok hasta olduğunu, kanser olunca babamın hastalığına geldik. Ağlıyorum, o bütün büyükleri sokuyorum araya babam beni kabul etsin diye, hastane odasındayız. Gittik, neyse kabul etti babam. Daha sonra eşimi çok sevdi “Adam gibi adammışsın” dedi. “Yalnız benim kızım çok hassastır” dedi, “eğer bıktığın zaman,” bak bunu söyledi “biz de Don Juan’lık yaptık, böyle bir şey olduğu zaman lütfen söyle, kaybetme, o çok hassas” dedi. Kabul ettikten sonra, kısa bir süre sonra öldü. “Benim sonum yok” dedi, “Ben seni mahrum etmişim, sen adam gibi adammışsın, hemen ben öldükten sonra miras davası açıyorsunuz ve mirasa giriyorsunuz.” Hakikaten de girdim, şimdi bütün miraslara girdim. Dava açıldı, hemen kazanıldı, zaten kardeşlerim de anlaşmaya geldi.” (K5)

Arkadaşlık ilişkileri, mahalle ne diyor, çalışma hayatlarında başlarına neler geliyor?

Konuştuğumuz kadınların etraflarında pek fazla insan yok. Boşandıklarını söylemeye çekiniyorlar, yanlış tekliflere maruz kalmaktan korkuyorlar. Genellikle yakınlarından ilişki teklifleri alıyorlar. Bir daha evlenmeyi düşünmüyorlar, aynı şeyi yaşamaktan korkuyorlar. Kiminle dertleşirsiniz sorusuna genellikle cevapları çocukları ya da Allah oldu. Tek başlarına aşmaya çalıştıkları bu süreci genellikle döviz ya da altın borcu olarak ekonomik olarak döndürmeye çalışıyorlar.

“El alem, benim komşularımın hepsi de söyledi “O sana kurban olsun” diyordu, “senin gibi bir insanı, evde iki tane aslan gibi evladı var, bırakıp gitmesi” kimisi diyor “Döner, pişman olur döner,” kimisi de hani benim dediğim gibi “Boşan gitsin,” bunu söylüyor, yani her, bu komşularım falan hepsi de onu suçluyorlar, ... ev sahibimin kızı ondan nefret ediyor. Söylüyordu hep “Gözleri hep oynuyor, oynuyor” diye hep söylüyordu, uyarıyordu beni ama ben görmüyordum işte, yani insanların hepsi ondan illallah ediyordu, zaten bu olaydan sonra hepten illallah etti.” (K1)

“Böyle pis teklifler geldi ve hiç yabancı insanlardan değil, çok tanıdığım, yıllarca evime gelip giden, benim yemeğimi, suyumu, çayımı içen insanlardan geldi. Kocamın akrabaları, amca oğullarından geldi.” (K1)

“Kimseye söyleyemiyorum, nasıl söyleyeceksin ki? Sonuçta dulsun, söylesen sen kötü olacaksın. Hani diyecekler “Sen kuyruk sallamasan onlar da gelmezler,” öyle söyleyecekler, o yüzden susup oturmak, yani tersliyorum, bitiyor.” (K1)

“Lokantada çalışıyordum, onun akrabasının lokantası vardı, oradaydım. Açıldı güya bana “Ben sana aşkıttım” falan diye, çocukluktan, çünkü biz onunla çocukluktan tanışıyorduk o çocukla. Akrabasıydı.” (K1)

“Komşum bana “Boşanma, süründür” diyor ama nereye kadar? Neyi süründürüyorum? Tam tersi sürünen ben oluyorum, o değil. O hayatını zaten kurmuş, bir yuva kurmuş, çocuğu olmuş, sürünen aslında ben oluyorum.” (K1)

“Akıl veren de oldu, “Git, niye duruyorsun” diyen de oldu. ... Hani “Niye duruyorsun” dediler bana. Anneme [kayınvalidesine] de demişler zaten “Oğlun başka biriyle kalıyor, zaten sen niye tutuyorsun gelini evde?” Annem de Allah razı olsun, “O benim gelinim” dedi.” (K6)

“Kimseden kimseye fayda yok, yine ne varsa evin içindeki, çünkü hep yakınlarımız bile ona yardım etti.” (K6)

“Ev sahibine borcum olma gibi lüksüm yok çünkü bir kirasını almazsa hemen avukatını arıyor. Şu an rahat 10 bin lira el borcum var ve şu an acil o parayı almam gerekiyor, nafakamı.” (K2)

“Çalışmaya başladığım işi, boşanma davasını açtım, karakoldan çıktım, eve geldim, yürüdüm, belediyeye gittim, çocuğu aldım kucağıma 08:00’de çıktım, saat 13:00’te [semt ismi]’daydım, beş saat yol gittim. Benim mal sahibim de şahittir buna. “Ben” diyor, “o tabloyu ölsem unutmam,” otobüse adamcağız beni Akbil’i ile otobüse alacak, durduracak alacak beni ama “Dul bir kadın, millet ne der” diye çekiniyor. Hani otobüste tanıdıklar var, “Bu adam bu kadını niye alıyor, bu bunun kiracısı, ne iştir? Kocasını bırakmış kadını...” (K4)

“Ben orada çaycı olarak girdim, bilgisayar tamircisi olarak çıktım, şu an bir işyeri işletiyorum. (K4)

“Çocuğumla benim aramda ailem tercih yaptığı zaman terastan atlayacaktım, hamileydim. Daha sonra işte o namazda “Allah’ım bana hayırlı bir iş ver, sadece şu çocuğuma,” ya küflü ekmeğe saralle sürdüm, o orada onu kemirirken ben namaz kılıyorum. O anı ölsem unutmam, “Ekmeğin tadı başka anne, yemesem olmaz mı” dedi. Aç çocuk. Tam duayı bitirdim, bir baktım benim zilim çaldı. Benim karşı dairem, çift daire olduğu için karşı dairedeki kadın benim kocamla durumumu biliyor, kocasına durumu anlatıyor, kocasının arkadaşı benim beş sokak altta çarşıda, adam iflas etmiş, orayı depo olarak tutmuş ama bir kadın olsa oraya temizlik, çay, işte gelen gideni ağırlayacak biri olsa alacak ama aradıkları kişi hani lise mezunu tarzı bir şey olacak. Bunlar da demişler ki “Ya bunu kocası bıraktı gitti,

paraya ihtiyacı var.” Adam da demiş ki “Ben maaş veremem, parça parça haftalık veririm.” Ben de dedim “Yeter, yeter ki iş olsun. Bir ekmek alayım, geresinde gözüm yok.” Ondan sonra “Giderim” dedim, “Sabah giderim” dedim. Kar artık yeri tutmuş, bir şu kadar olmuş. Ondan sonra o kadın gitti, bir saat sonra benim zilim çalındı. Dışarı çıkıp kapıyı açtığımda yemin ediyorum Allah şahidim olsun, bakın evladım evde, hayrını görmeyeyim, benim mal sahibi “Dul kadındır, evinde bunun bir şeyi yok fatura kapalı olduğuna göre yiyecek ekmekleri yoktur” demiş, sen git marketten ekmeğinden tut, aklınıza ne gelirse altı yedi poşet yap, beş kilosu yağı şunu bunu her şeyi, oraya koy, yukarı çık. Kapıyı açtığımda eşyalar var “Kim o, kim o? Kim bu poşetleri bırakmış buraya” dedim, kapıyı tam kapatacakken “Kızım, poşetleri içeri al, Allah’a emanet ol.” Hâlâ görüşürüm, hâlâ görüşürüm, yüz binlerce kez takdir eder beni “Sen” diyor, “başkası olsa kötü yola düşer, direkt düşerdi” diyor. Onları aldık, benim çocuğum sadece ne dedi biliyor musun, bir ekmeği kucağına aldı, “Anne bunlar bizim mi, ben doyacak mıyım?” (K4)

“O kadar çok samimi arkadaşlarım vardı ki boşanma davasında hiç kimse yoktu yanımda. Param bitince, o dostlukların tamamı bitti. Param varken herkes yanındaydı, param bittikten sonra o arkadaşların hiçbir tanesi yanımda olmadı.” (K5)

Devlet desteği, polisin tutumu

Kadınların bir diğer sıkıntısı ise polise gittikleri zaman çözümsüz kalmaları. Devletin ise süreçleri çok ağırdan aldığı konusu hepsinin temel mağduriyetlerinden biri. Belediyelerden destek alan kadınlar olduğu gibi, bu yardımlardan haberi olmayanlar da var.

“Şu anda iki yardım alıyorum, gıda yardımı alıyorum. Kadın Koordinasyon Merkezi’nden yardım alıyorum, bir de Büyükşehir Belediyesi’nden gıda yardımı. Bunların ikisinden gıda yardımı. 225 bir yerden alıyorum gıda yardımı, o da aşevi var az ileride, oraya gidiyoruz, oradan yapıyoruz, belediyenin kendisine ait bir yer orası. Bir de 125 TL Şok’tan alışveriş yapıyorum.” (K1)

“Devlet o kadar ağır yani ilerliyor ki bakıyorum, milyonlarca haberleri izliyoruz, kimi insanlar, kadınlar özellikle ya öldürülüyor ya bu nafakalardan dolayı şikâyetçi oluyor, yani sürekli gündeme geliyorlar. Kadınlar için bu kadar basit olmaması lazım aslında, hani görüyoruz ya, diyorlar ya “Kadına şiddete hayır” falan diye, neden bunun üstünde tam olarak durmuyorlar, bu kadar önemsiz olamaz kadınlar.” (K1)

“Çok yavaş ilerliyor, cidden çok yavaş, özellikle zaten kadınlara yönelik çok yavaş ilerliyor. En azından benim gördüğüm ya da ben bu durumda olduğum için bana mı öyle geliyor bilmiyorum ama cidden çok yavaş gidiyor. Bir icraya verdim, üç senedir bir sonuç alamıyorum. Nafaka şikâyetini zaten daha yeni yeni verdik, benim avukatım olduğu süreçte verdik, hâlâ bir sonuç alamamışım. İki seneye yakındır neredeyse, benim çocuklarıma 700 milyon para bağlanmış ama gene hiçbir şekilde ödenmiyor ve bunun hiçbir cezası yok mu?” (K1)

“Sadece doldurdu işte uzaklaştırmaya yazdı. Bilgisayarın başındaki memurlar yazıyor çiziyor işte ondan sonra “Biz size haber veririz, işte tebligat gelecek, ona sorulacak yaptı mı yapmadı mı diye.” O şekilde söylüyorlar. Ayı ayrı alıyor, dinliyor bizi. Önce beni dinledi, bir gün sonra da onu dinlemiş.” (K6)

“Devlet bu market kartlarını, oluyor ya sosyal market kartı, o şekilde bir destek aldım. Faturalarıma falan destek olmadılar, o zaman Ahmet Misbah Demircan vardı, onun yanına gittim, hatta bizzat mektup yazdım verdim, hani “Lütfen okuyun ve şu adrese dönüş yapın,” hiçbir şey istemiyorum, sadece faturalarımı açtırın” diye. “Çocuğumla çok zor durumdayız, çok mağduruz, çocuk, kızım üşüyor, dersini mum ışığında yapıyor” ve iki sene ya düşünün, her gün dışarıdan taşıma suyla değirmen döndürdüm yani ben.” (K2)

“Uzaklaştırma kararı, başlangıçta şöyle bir saçmalık olmuştu. Bu eve girmiş, çilingir getirmiş, kapıyı açtırmış, eve girmiş, evde kova diyorlar, dumanaltı ev böyle. Ben eve girmek istediğimde baktım anahtarla falan oynanmış, uyandım, hemen polisi aradım 155’i. “Şu anda içeriden sesler geliyor, evime kimin girdiğini bilmiyorum, bu eşim de olabilir, hırsız da olabilir” diye. Kendilerinin gelmesini söyledim. Geldiler, polisler bütün sahneyi gördü yani kapıyı açtırdıklarında içeriden sesleniyor “Gel lan, seni geberteceğim” falan ve portmantoya neşterleri sıralamış, yani bana işkence aletlerini portmantoya dizmiş, güya onun planınca ben kapıyı açıp girecektim, o bana yine sabaha kadar eziyet yapacaktı yani onlarla; korkutmacalar, eziyet, eziyetin her türlüü yani. Polisler bunların hepsini görmesine rağmen bana dedikleri şu: “Senin elinde koruma kararı, uzaklaştırma kararı yok, adamın evi, biz adamı çıkartamayız.” “E” dedim “nasıl çıkaramazsınız, siz her şeyi görüyorsunuz, bakın portmantonun önüne neşterleri sıralamış, şu an görüyorsunuz içmiş, ayakta duramıyor, evin haline bakın. E benim başka gidecek yerim yok, barınacak yerim yok, sizin onu buradan çıkartmanız gerekiyor ki benim evime girebilmem için.” Onu işte çıkaramadılar, zorla işte hani böyle nasıl diyeyim, yüzüne güldüler biraz “Gel senle konuşalım işte [erkek ismi],” onu çıkarttılar. Ben girdim eve. Onu götürdüler, tekrar hemen saldılar tabii ki. Salmadan önce de arıyorlar hani “Dikkatli olun,” diye “saldık eşinizi” diye, Allah razı olsun. Öyle bir şey oldu, yani orada defalarca oldu bu. Ben her gittiğimde, orada bir polis memuru vardı bayan, bana bir gün dedi ki böyle oflaya puflyaya tutanağı tutuyor, hep ona gidiyorum. “Hanımefendi, yalan söylüyorsunuz her seferinde buraya gelip, eşinizle alakalı.” Ben o dakika çıldırışım yani çok da sakın bir insanım, polisin biri diyor “Seni o dakika tanıyamadık,” “Sen kimsin, hani nasıl benimle bu şekilde konuşabilirsin, ben hani bu kadar meraklı mıyım, böyle olduğunu nereden bilebilirsin sen” diye. Hani onun oradan gitmesini istedim, bağırdım çağırdım oranın içinde, “Başka polis gelsin, ben bunu istemiyorum” falan diye. Bir sorun yaşadım orada bayan bir polis arkadaşla, ismini hatırlamıyorum. Ben savcılığa gittim o gün acil hemen. Oradan savcı ile görüştüm. Savcı beni bir hâkime yönlendirdi, oradan acil uzaklaştırma kararı çıkarttırdım, onu tekrar karakola götürdüm bıraktım, “Alın” dedim, “bundan sonra bununla çıkartırsınız eve girdiği zaman artık” dedim.” (K2)

“Yani devlet sahip çıkmadı diyebilir miyiz? Yani ben çok mağdur oldum bu anlamda, öyle diyebilirim yani çok mağdur oldum. Sonuçta neden dilim varıp diyemiyorum, sonuçta ben devletin Baro’sundan faydalanmışım yani bunu söylemek, bilmiyorum benim seviyemi düşürür gibi geliyor bana. Ben sonuçta devlet sahip çıkmadı diyemem, Baro’sundan

faydalanmışım, bir avukat tutacak gücüm yokken yani. Bugün bir avukatla görüşme, danışmak fiyatı bile çok yüksek fiyatlar yani. O yüzden bunu tam dilim varıp diyemiyorum ama mağdur oldum, çok mağdur oldum yani bunda.” (K2)

“En basiti ya elinin kiri gibi boşadı, dava üstüne dava. Geçen gün avukatı arıyorum, “Avukat Hanım bakın” diyorum, “çocuğun giderleri arttı, liseye giden bir öğrenci. Okul aidatı var, servisi var, Akbili var vs. genç çocuk.” O da bütün insanlar gibi gezmek istiyor, sinemaya gitmek istiyor, arkadaşı ile bir çay içmek istiyor. Ben yetersiz kalıyorum, çünkü ben 1 buçuk 2 bin lira kira veriyorum. Tek başıma bir kadını, yani çocuğun sağlığı, iğneden iplik her şey benden soruluyor. E böyle bir dünyada yani ne yapmalısın? Gidiyor, bir dilekçe hazırlanıyor. 5 bin, 8 bin lira gibi bir rakam çıkarılıyor, hapse koyuyorlar, 1 gün sonra çıkıyor. O 5 bin lirayı veriyor, 5 bin liranın bana 1 lirası düşüyor; dosya parasıydı, avukat parasıydı, bilmem ne parasıydı vekaleti... Bana bin lira geliyor. O bin liraya ben altı ay daha bekliyorum ki bir dilekçe daha oluşturayım. Şimdi ben altı ay banka dokümanı vereceğim avukata, bir daha dava açacağım. Ya dava üstüne dava açmaktansa kardeşim kesin, adam gibi bir kanun gelsin ya. Adam, adam gibi versin parasını.” (K4)

“Ben kanun olarak yetersiz buluyorum, çok yetersiz buluyorum. Bana göre boşanan kişi, konu ne olursa olsun çocuğu varsa, o parayı ödemek zorunda. Ya kadına vermesin, çocuğuna versin. Çocuğuna hatta para da vermesin, eğitimini alsın, komple yemesini, içmesini, aylık giderini neyse götürsün karşılansın, bıraksın benim kapımı. Bana para da vermesin, böyle bir seçenek yapsınlar, çok mu zor?” (K4)

“Bilmem ney, çok özür dileyerek, elini kolunu sallayacak “Benim param yok” diyecek, devlet de buna nafaka şansı taniyacak. Utanmasın devlet, gelsin benim asgari ücretimden kessin versin. Ya gelsin versin, ben baş kaldırırm, ben o hâkimin karşısına da çıkarım. Böyle adalet mi olur ya saçmalığa bakın. Allah aşkına ince baktığınız zaman bu detaylara... Şimdi ben 20 saat çalışacağım, e benim sigortam var diye adama nafaka vereceğim, beni boşamış, elinin kiri gibi kapıya koymuş bir çocukla, affedersin kötü kadın olmaktan kurtulmuşsun, ailen seninle çocuğun arasında tercih yapmış, adama nafaka vereceğim ha? Gelsin alsın benden, gelsin alsın yani.” (K4)

“Boşandığım gün iş aramaya gittim, belediyeye sığındım, “Hiç sizden para istemiyorum” dedim, “Sadece gelin faturamı açın yeter bana, ısınalım, çocuğum ısınsın, battaniyede ısınıyor.” Allah razı olsun, yani işleri güçleri rast gitsin, direkt geldiler, faturamı açtılar, gıda yardımı direkt kolilerle eşya taşıyorlar, yani onlar o an gazımı açtı, zaten üç gün sonra ben iş buldum.” (K4)

“Şu anda iki senedir istinaftaydı dosya, o kadar komik ki davalar, şöyle söyleyeyim adliyeler o kadar laçka ki hiçbir şey yok. İki senedir duran dosyanın sonucu gelmesi gerekiyor, değil mi? Geçenlerde dosyanız sonuçlandı gibi bir şey geldi. Biz de sevindik bakalım ne oldu diye, hayır ne biliyor musunuz? İki senedir durduğu bölümde “Bizim bölüme uygun değildir, şu bölüme sevk edilmesi kararı” geldi. Yok artık dedim ya.” (K5)

“Ya kadına diyorlardı, mesela “Kadına hak çok tanındı,” kadında hak yok, hâlâ kadının adı yok. Kadına hak yok, hâlâ bizler nafakalarımızı alamıyoruz, hâlâ mahkemeler yürümüyor. Mesela sesli kaydı var götürüyorum, “Hayır” diyor, “Bu şeye giriyor, onun haberi yok” diyor. Burada tehdit ediyor, bir arkadaşına anlatıyor, diyor ki “Onun oğlunu da kızını da kendini de öldüreceğim” diyor, “arabayla” diyor. Kayıt olduğu için adam benden taraf almış, diyor ki “Sen, onların işini boz, ben seni yeniden yaratacağım, yeter ki onlara trafik kazası süsü verelim” diyor. Ben bunu götürüyorum, veriyorum, “Hayır” dedi bana geri döndü, “Sen ondan habersiz yaptığın için...” kabul edilmiyor.” (K5)

6. DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME SORU FORMU

Demografi

Göç etti mi?

Çocuğu var mı? Kaç çocuğu var? Kaç yaşındalar? Okula gidiyorlar mı? Çocuklarının sağlık durumu nasıl?

Çocuklarını kaç yaşında doğurdu?

Düşük doğum var mı? Kürtaj var mı? Kürtaj yok ise kendisi istedi olamadı mı, kocası mı izin vermedi, hastane mi yapmadı?

Şu an nerede, kimlerle yaşıyor?

Çalışıyor mu? Günü nasıl geçiyor?

Herhangi bir hastalığı var mı?

Evlenme

Evlenme süreci: Kaç yaşında, hangi şartlarda evlendi?

Dini nikâh kıyıldı mı?

Herhangi bir istismar söz konusu mu? Maddi, manevi, cinsel...

Evlendikten sonra şehir değiştirdi mi? Eğitimini yarıda bıraktı mı? Çalışıyordu ve işini bıraktı mı? Evlendikten sonra hayatında ne değişti?

Eşinin soyadını almak istedi mi, bu ona soruldu mu? Kendi soyadını kullanabileceğini biliyor muydu?

Evlilik düzeni

Evli kaldıkları süre boyunca nasıl bir düzenleri, yaşantıları vardı?

Çalışmak istedi mi, eşinin tavrı ne oldu? Çalışmadıysa neden?

Evlilik içerisinde çalıştı mı? Çalışmak istedi mi?

Eşi-Eski Eşi

Eşinin-eski eşinin yaşı, doğum yeri, mesleği, eğitim durumu nedir?

Eşinin-eski eşinin geliri kayıtlı mı, kayıtlıysa asgari ücretten gösterme sorunu? Mülkü var mı?

Kendisinin üstüne mi?

Eşinin bir zorla evlendirme durumu var mı? Evlenmelerine aileleri mi karar verdi, kendileri mi?

Boşanma süreci

Kim, nasıl karar verdi? Ne kadar sürdü? Sorun çıktı mı, ne tür sorunlar?

Tarafların aileleri boşanmaya ne kadar karıştı?

Adli yardımdan haberi var mıydı, yoksa nasıl haberi oldu, başvuru süreci, sonuç hakkında değerlendirmesi neler?

Anlaşmalı boşanma var ise anlaşmalı boşanırken ne düşündü, anlaşmaktan pişman oldu mu, sonrasında neler oldu.

Uzaklaştırma kararı çıkarmak zorunda kaldı mı? Tazminat talep etmek istedi mi? Maddi manevi tazminat talep edebileceğini biliyor muydu? Ettiyse sonuçları ne oldu?

Boşanmaktan korktu mu? Neden korktu? Korktukları başına geldi mi?

Mal paylaşımı yapmak istedi mi? Yapıldı mı?

Avukat bulabildiler mi, nasıl buldular?

Boşanma sonrası

Yoksulluk nafakası alıyor mu? Miktarı nedir? Tasviye (tahsil) edebiliyor mu? Düzenli mi? Tahsil edemiyorsa ne yapması gerektiğini biliyor mu?

Sigortası veya başka bir güvencesi var mı? Çalışmış mı, çalışırken sigortası var mıymış?

Boşandıktan sonra iş aradı mı? İş bulabildi mi? Ne kadar sürede buldu? Nasıl buldu? İş yerinde ona nasıl davrandılar? Ne kadar kazandı ya da kazanıyor?

Çocuk varsa velayet kimde? Diğer ebeveyni görme hakkı var mı, varsa ne düzende görüyor?

Eski eş çocuklara ilgisi nasıl, çocuklarla nasıl zaman geçiriyor?

Eski eşle kendisi görüşüyor mu? Görüşmek zorunda kalıyor mu? Görüşüyor ise ona nasıl davranıyor? Boşandıktan sonra şiddet gördü mü?

Çocuklar için nafaka, yani iştirak nafakası alabiliyor mu? Ne kadar alıyor? Tahsil edebiliyor mu?

Çocuklara boşanma sürecini nasıl anlattılar? Çocukların boşanma sürecine ve sonrasına yaklaşımı nasıldı? Ne düşünüyor, istiyorlar? Ebeveynlerle ilişkileri nasıl?

Soyadı değişmesi çocukların hayatlarını etkiledi mi? Boşanmadan sonra soyadı değişti mi, kendi soyadını geri aldı mı, eşi izin verdi mi?

Kendi talepleri, istekleri neler?

Çalışma hayatına geri dönebildi mi, umudu var mı? Çalışmıyorsa çalışmak istiyor mu? Çevresi müsaade ediyor mu?

Boşanma sonrasında çevresindekilerden nasıl tepkiler ya da destekler aldı?

Boşanma sonrasında kadın sığınma evlerine gitmek zorunda kaldı mı? Eğer gittiyse sığınaklardaki şartlar neler?

Çevresine nasıl anlattı? Ailesindeki, mahallesindeki ortam nasıl, beklentiler neler? Kendine benzer durumda olanlar var mı? Onlarla iletişimi nasıl?

Nafaka

Genel olarak nafaka hakkında ne düşünüyor?

Yoksulluk nafakası hakkında ne düşünüyor?

Hangi şartlar olsaydı almaz/almak istemezdi?

Nafakaya dair tartışmaların farkında mı? Yoksulluk nafakasının zamanla sınırlandırılması ya da tamamen kaldırılması konusunda ne düşünüyor?

Yıldız Posta Caddesi Çiğdem Apt. No:11 / 6
Esentepe, 34349 Şişli İstanbul
bilgi@konda.com.tr
+90 212 275 17 66 (pbx)
+90 212 275 17 68 (fax)